

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Likviditetsrisker i fokus

- en studie om de svenska storbankerna och Basel III

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Kandidatuppsats i Företagsekonomi
Externredovisning
Vårterminen 2012
Handledare: Christian Jansson

Författare: Malin Sundqvist
Alexandra Wik

SAMMANFATTNING

Examensarbete i Företagsekonomi
Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Kandidatuppsats, Externredovisning VT 2012
Författare: Malin Sundqvist och Alexandra Wik
Handledare: Christian Jansson
Titel: Likviditetsrisker och Basel III

Bakgrund och problem: De fyra största bankerna i Sverige; SEB, Handelsbanken, Swedbank och Nordea, har under de senaste tio åren vuxit med över 100 procent. Deras sammanlagda tillgångsmassa uppgick i slutet av 2011 till ungefär 13 000 miljarder kronor, vilket motsvarar 375 procent av Sveriges BNP. Innan finanskrisen 2007 stod kapitalet i fokus för bankverksamhetens risker och likviditetsrisken var sparsamt nämnda i både myndigheternas uttalanden och bankernas årsredovisningar. Tillgången till finansiering var så gott som obegränsad och regleringarna få. Under finanskrisen fick många banker problem med sin likviditet, vilket resulterade i en debatt om likviditetsriskerna och snart också ett nytt regelverk så kallat Basel III.

Syfte: Syftet med studien är att undersöka hur de svenska storbankernas växande balansomslutningar har påverkat deras likviditetsrisk samt den finansiella stabiliteten i Sverige. Syftet är vidare att undersöka vilka konsekvenser de kommande likviditetsregleringarna i Basel III har fått för de svenska storbankerna.

Metod: Åtta stycken djupintervjuer har genomförts med personer som arbetar med likviditetsrisk, dels på de fyra storbankerna och dels på Sveriges Riksbank, Svenska Bankföreningen och Finansinspektionen. Empirin har analyserats med utgångspunkt från en teoretisk referensram som dels behandlar den finansiella stabiliteten i Sverige och dels likviditetsregleringarna i det nya regelverket Basel III.

Slutsats: En betydande orsak till de svenska storbankernas ökade balansomslutningar är att utlåningen till allmänheten ökat i snabb takt. Detta behöver inte i sig leda till en ökad likviditetsrisk, men det ställer högre krav på bankens finansiering. Likviditetsmåten LCR och NSFR i Basel III har tagits fram för att främja en stabilare finansiering. Att bankerna själva ser sig som välkapitaliserade och regleringarna som dyra framkommer i denna studie, men likviditetsriskernas storlek och betydelse för Sveriges finansiella stabilitet kan bankerna inte längre att blunda för.

Förslag till fortsatt forskning: Denna studie fokuserar på de stora balansräkningarnas påverkan på likviditetsrisken, och utelämnar därmed flera andra intressanta infallsvinklar. Då likviditetsreserven och löptider på tillgångar och finansiering ligger till grund för likviditetsrisk, skulle fortsatt forskning med fördel kunna gå mer djupgående i dessa två ämnen. Avslutningsvis skulle det vara intressant att göra en studie längre fram i tiden, förslagsvis efter 2018 då samtliga Basel III-regleringar har implementerats. Det är först då en analys av hur regleringarna faktiskt har påverkat bankernas verksamheter kan sammanställas.

Nyckelord: Likviditetsrisk, Basel III, finansiell stabilitet, banksektorn

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Problemdiskussion	5
1.3 Syfte.....	5
1.4 Avgränsningar.....	5
2. REFERENSRAM	6
2.1 Finansiell stabilitet.....	6
2.1.1 Finansiell stabilitet i Sverige.....	6
2.1.2 Stresstest	7
2.2 Baselregelverket	8
2.2.1 Bakgrund till Basel III	8
2.2.2 Basel III	9
3. METOD	12
3.1 Typ av metod	12
3.2 Urval	12
3.3 Datainsamling	12
3.3.1 Intervjuer.....	12
3.3.2 Övrig data	13
3.4 Tillförlitlighet och trovärdighet	13
4. EMPIRI	14
4.1 Finansiell Stabilitet	14
4.1.1 Bankernas Storlek	15
4.1.2 Stresstest	16
4.2 Likviditetsrisk.....	16
4.2.1 Bankernas finansiering.....	17
4.3 Basel III	18
4.3.1 Kostnader.....	19
4.3.2 Jämförbara nyckeltal.....	19
4.3.3 LCR & NSFR.....	20
4.4 SEB	21
4.4.1 Balansräkningen	22
4.4.2 Finansiering	22
4.4.3 Bolån och säkerställda obligationer.....	22
4.4.4 Likviditet och hantering av likviditetsrisk.....	23
4.4.5 Basel III	25
4.5 Handelsbanken	25
4.5.1 Balansräkningen	26
4.5.2 Finansiering	26
4.5.3 Likviditet och hantering av likviditetsrisker	26
4.5.4 Basel III	28
4.6 Swedbank	29
4.6.1 Balansräkningen	29
4.6.2 Finansiering	30

4.6.3 Likviditet och hantering av likviditetsrisk.....	30
4.6.4 Basel III	31
4.7 NORDEA.....	32
4.7.1 Balansräkningen	32
4.7.2 Finansiering	33
4.7.3 Likviditet och hantering av likviditetsrisk.....	34
4.7.4 Basel III	34
5. ANALYS.....	36
5.1 Finansiell stabilitet.....	36
5.2 Finansiering	38
5.3 Likviditetsrisk.....	39
5.4 Basel III	40
6. SLUTSATS	41
6.1 Förslag till fortsatt forskning	42
7. REFERENSER	43
8. BILAGOR.....	46

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Innan finanskrisen 2007 stod kapitalet i fokus för bankverksamhetens risker, och likviditetsrisken var sparsamt nämnd i både myndigheternas uttalanden och bankernas årsredovisningar. Tillgången till finansiering var så gott som obegränsad och regleringarna få. Under finanskrisen fick många banker problem med sin likviditet, vilket resulterade i en debatt om likviditetsriskerna och snart också ett nytt regelverk, så kallat Basel III (Riksbanken (RB) 2011a).

"Regulatoriskt fokus skiftar nu snabbt från kapital till riskfylld likviditet, vilket kommer att vara nyckeltemat för 2012" (Kian Abouhossein, JP Morgan 2011)

De fyra största bankerna i Sverige; SEB, Handelsbanken, Swedbank och Nordea, har under de senaste tio åren vuxit med över 100 procent. Deras sammanlagda tillgångsmassa uppgick i slutet av 2011 till cirka 13 000 miljarder kronor, vilket motsvarar 375 procent av Sveriges BNP (SCB 2012). I relation kan Sveriges fyra största företag utanför finanssektorn, som har en sammanlagd tillgångsmassa på under 1 000 miljarder kronor, sättas (Volvo 2011, Ericsson 2011, Telia 2011, SCA 2011).

Bankernas tillväxt drivs dels av ökningen i utlåning till allmänheten, och eftersom inlåningen från allmänheten inte har ökat i samma takt, har bankerna idag ett ökat behov av andra finansieringsformer (RB 2011d). Tidigare har bankerna i regel haft kortfristig finansiering, då det är minst kostsamt. Avsaknaden av regleringar och stor tillgång till refinansiering har gjort det möjligt för bankerna att låna ut långt och sedan regelbundet och kort refinansiera sig.

Ett ökat behov av finansiering samt ett högre krav på likviditetsreserven och en stabil finansiering ändrar nu spelreglerna. De nya likviditetskraven som införs med Basel III innebär både ett kortsiktigt, Liquidity Coverage Ratio (LCR) och ett långsiktigt, Net Stable Funding Ratio (NSFR), mått på likviditeten (Bank for International Settlements (BIS) 2010). Både likviditetsreserven, reglerad av LCR, och den stabila upplåningen, reglerad av NSFR, innebär omfattande kostnader för bankerna. Avgörande för bankens upplåningskostnader är hur marknaden ser på bankens kreditvärdighet. Det amerikanska kreditratingbolaget Moody's sänkte nyligen två av Sveriges storbankers kreditbetyg, till följd av deras stora behov av marknadsfinansiering (Moody's 2012). Lägre kreditrating kan innebära högre upplåningskostnader vilket tillsammans med högre krav på bankerna kommer få konsekvenser för hela banksystemet.

Med utgångspunkt från resonemanget ovan väcktes ett intresse för huruvida dessa parametrar, det vill säga bankernas storlek, likviditetsrisker, finansiering och regleringar kan kopplas samman. Då Basel III planeras införas från och med 2013 fokuserar studien på bankernas och myndigheternas förberedelser och inte minst åsikter kring det nya regelverket.

1.2 Problemdiskussion

De svenska storbankernas stora balansräkningar och omfattande likviditetsrisker innebär en betydande risk för det svenska finansiella systemet, då deras balansomslutning motsvarar 375 procent av Sveriges BNP (SCB 2012). Storbankerna står för 75 procent av bankmarknaden och har täta inbördes kopplingar mellan sig vilket innebär att oegentligheter snabbt sprider sig från en bank till en annan (RB 2011b).

Likviditetshanteringen har tidigare varit näst intill oreglerad vilket inneburit att bankerna lånat upp kort och billigt för att finansiera långa lån. Vidare håller de små likviditetsreserver eftersom detta är ekonomiskt fördelaktigt. Denna hantering av likviditet har inneburit att bankerna har tagit stora risker, vilket visade sig under finanskrisen då bankerna fick brist på likvida medel. Detta innebär att finansiering inte kunde erhållas eller endast kunde erhållas till kraftigt höjda priser.

För att förhindra att liknande situationer inträffar igen tog Baselkommittén fram ett nytt regelverk, Basel III, samt två nya likviditetsmått, LCR och NSFR. De nya måtten har som syfte att fånga upp både den kortsiktiga och långsiktiga likviditetsrisken hos bankerna samt att skapa ett mer stabilt finansiellt system (RB 2010). Regelverket torde innebära omfattande konsekvenser för bankerna redan idag, cirka ett år innan regelverket implementeras, och vi ämnar undersöka dessa samt hur den finansiella stabiliteten påverkas av en mer reglerad likviditetshantering.

1.3 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur storbankernas växande balansomslutningar har påverkat deras likviditetsrisk samt den finansiella stabiliteten i Sverige. Syftet är vidare att undersöka vilka konsekvenser de kommande likviditetsregleringarna i Basel III har fått för de svenska storbankerna.

1.4 Avgränsningar

I fokus för denna studie står de fyra storbankerna; SEB, Handelsbanken, Swedbank och Nordea. Det står tillsammans står för omkring 75 procent av marknaden och har därmed en avgörande betydelse för det svenska finansiella systemet. Övriga banker *exkluderas*. Studien omfattar 10 år, 2001 - 2011, för en jämförelse över tid, men fokuserar på 2011.

Det finns flera olika risker som påverkar bankers verksamhet. De huvudsakliga riskerna är kreditrisk, operativ risk, marknadsrisk och likviditetsrisk (se bilaga 1). Studien kommer att fokusera på likviditetsrisken eftersom stort fokus legat på bankernas likviditet, och likviditetsrisker, sedan krisen 2007. Basel III innebär en rad förändringar varav likviditetskraven LCR och NSFR är de två huvudsakliga måtten som studien kommer att behandla.

2. REFERENSRAM

2.1 Finansiell stabilitet

Den globala och finansiella integrationen har lett till att många stora finansiella institutioner idag lånar ut och upp i allt fler länder, antingen direkt eller indirekt genom inhemska företag. Balansomslutningen i stora finansiella företag är därmed exponerad internationellt på ett mer omfattande sätt än tidigare, vilket tvingar företagen att ta hänsyn till den ekonomiska miljön utanför landets gränser (Castrén et al 2010). Två tredjedelar av medlemsländerna i International Monetary Fund (IMF) har haft betydliga problem i sina banksystem de senaste 25 åren och har under samma tid spenderat mer än 10 procent av sin BNP på att försöka lösa problemen. Bankkriser är med andra ord inte ovanliga och deras kostnader är omfattande (Wagner 2007).

Förr förklarades problemen främst av likviditeten i bankernas skulder. Eftersom avistainlåningen (se bilaga 1) kan återkallas när som helst finns alltid en så kallad "bank run" vilket kan tvinga banker, även de som historiskt sett har bra betalningsförmåga, att avstanna sin verksamhet. Senare studier har dock visat att detta fenomen är av mindre betydelse, då de flesta utvecklade länder idag har en så kallad insättningsgaranti (Wagner 2007). Studier har också visat att centralbankerna kan förbättra välfärden genom att tillföra likviditet för att undvika en "bank run" (Allen and Gale 1998).

Wagner (2007) har sammanställt en modell där fokus ligger på de kostnader som uppstår då banken inte längre kan finansiera pågående projekt, till skillnad från många andra modeller där en "bank run" står i centrum när kostnader ska analyseras. Det framkom att banksektorn är skör och att till och med en liten minskning av total likviditet kan försämra riskfördelningen och tvinga projekt med likviditetsbehov att läggas åt sidan. Detta kan ske även om det egentligen finns tillräckligt med likvida medel i banken. Studien visar också att banker underinvesterat i likviditet eftersom det inte ger fördelar vid uppköp, vilket skulle kunna åtgärdas genom subventioner vid köp av tillgångar från instabila banker. Wagner menar också, till skillnad från Allen and Gale (1998) att tillhandahållandet av likviditet från centralbanken är ineffektivt eftersom det minskar bankernas incitament att investera i likviditet samt att det inte stoppar de onödiga avbrotten i projekt under svårare tider (Wagner 2007).

Den ekonomiska krisen mellan 2007 och 2009 visade att likviditetsbrist skapar gemensamma ageranden av marknadsaktörerna vilket förvärrade den finansiella stabiliteten. När likvida medel lagras för att finansiera ansträngda banker, förvärras det redan ansträngda likviditetsförhållandet, och därmed också den finansiella stabiliteten. Detta bekräftar sambandet mellan bankernas finansieringsförmåga och likviditeten på marknaden, det vill säga förmågan att omvandla tillgångar till kontanter till ett givet pris på kort tid (Van den End & Tabbae 2009).

2.1.1 Finansiell stabilitet i Sverige

Känsligheten i det finansiella systemet beror både på sårbarheter i olika finansiella institutioner och banker samt sammankopplingen mellan dessa (RB 2010a). Riksbanken gör löpande analyser om den finansiella stabiliteten för att tidigt kunna upptäcka förändringar som kan leda till finansiella problem. De fyra storbankerna står i centrum för analysen eftersom de

tillsammans står för 75 procent av marknaden och därmed har en avgörande betydelse för stabiliteten. Även de marknader och den infrastruktur som är i fokus för deras finansiering och riskhantering beaktas (RB 2011b).

I en bank står inlåning för en stor del av bankens totala skulder (RB 2010). Löptiden anger den tiden som återstår till dagen då lånet återbetalas (RB 2011e). Den *kontraktsmässiga löptiden* för bankers inlåning är vanligtvis mycket kort och betalbar på anfordran, medan den *beteendemässiga löptiden* är längre. Inlåning kan därmed, från ett likviditetsperspektiv, betraktas som en relativt stabil finansieringskälla. Insättningsgarantin bidrar dessutom till att finansieringen inte försvinner ens i allvarliga svårigheter (RB 2010). Löptid ska inte förväxlas med *räntebindningstid* som anger den period under vilken räntan på ett lån är bunden.

I händelse av en finansiell kris kan *Riksbanken* tillföra likviditet in i det finansiella systemet (Regeringskansliet, 2011) medan Riksgälden ansvarar för insättningsgarantin och investerarskyddet (Riksgälden, 2011). *Svenska Bankföreningen* företräder bankerna i Sverige och arbetar med att skapa bra förutsättningar för och med bankerna. Deras medlemmar består av bankerna inklusive de finansbolag och bostadsinstitut som ingår i bankkoncernerna. Föreningen har ingen lagstadgad makt utan arbetar proaktivt genom att föreslå förändringar i regelverken samt deltar i statliga utredningar och kommittéer (Svenska bankföreningen 2011).

I finansiella bolag som banker är soliditeten oftast mycket låg, och istället räknar banker och tillsynsmyndigheter på olika mått av kapitaltäckning (se bilaga 1) för att ta fram hur mycket eget kapital som behövs i förhållande till de totala tillgångarna. Detta regleras i Lag (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar. Bankerna tillhör en av de mest reglerade industrierna i världen. Avregleringen inom den europeiska unionen under 1990-talet gav bankerna något mer liberala regler, vilket dock åtföljts av en parallell ökning av tillsyn, främst av bankernas kapitaltäckning (Chortareas et al 2010).

2.1.2 Stresstest

Stresstest har använts som komplement till interna modeller av internationellt aktiva banker sedan början av 1990-talet och först senare har stresstest fått en viktig makroekonomisk roll för publika myndigheters analyser (Sorge & Virolainen 2006). De senaste åren har stresstest införts i allt fler länder för att bedöma motståndskraften mot stora makroekonomiska störningar i det finansiella systemet. I testerna beaktas de störningar som har en låg, men inte obefintlig, sannolikhet att inträffa. En typisk situation kan vara en stor ränteökning, en allvarlig recession som drabbar ekonomin eller en betydande stor oljeprishöjning. En svaghet i dessa tester är att det är mekaniskt gjorda och därmed inte tar hänsyn till de effekter på finansiella institutioner som påverkar den reala ekonomin (Bandt et al. 2008).

Sveriges Riksbank gör stresstester för att bedöma de svenska bankernas motståndskraft mot likviditetsrisker. De använder ett strukturellt mått, snarlikt Baselkommitténs NSFR, och ett kortfristigt mått som påminner om kommitténs LCR men har en rad betydande skillnader. Riksbankens strukturella likviditetsmått undersöker bankernas förmåga att hantera en stressad situation som löper under ett år genom att stabil finansiering sätts i förhållande till illikvida tillgångar. Det kortfristiga likviditetsmättet mäter överlevnadsperioden, i antal dagar, för en bank genom att bankens likviditetsreserv ställs i relation till ett stressat kassaflöde (RB 2011b).

2.2 Baselregelverket

I slutet av 1974 bildades Baselkommittén av representanter från 10 länders centralbanker, efter en turbulent tid på den internationella valuta- och bankmarknaden. I dag har medlemsantalet ökat till 28 länder, vars representanter från ländernas centralbanker möts fyra gånger per år. Kommitténs ordförande är den svenska riksbankschefen Stefan Ingves som tog över efter holländaren Nout Wellink i juli 2011 (Bank for International Settlement (BIS) 2009).

Kommittén fungerar som rådgivande snarare än en lagstiftande funktion. De formulerar vägledande standarder, riktlinjer samt praxis. Det är sedan upp till myndigheterna i varje land att välja huruvida de vill lagstadga förslagen beroende på hur den nationella ekonomin ser ut. Genom att arbeta på detta sätt uppmuntrar Baselkommittén att länderna rör sig mot samma strategier utan att på detaljnivå inverka på medlemsländernas tillsynsmetoder (BIS 2009).

2.2.1 Bakgrund till Basel III

De första rekommendationerna från kommittén infördes 1988 och kallades ”Basel Capital Accord” även kallad Basel I. Dessa handlade framför allt om kreditrisk vilket innebar att banken ska ha en riskbaserad kapitaltäckningsgrad på minst 8 procent för kreditrisker. Låntagarna tilldelas olika riskvikter vilka är kopplade till risken att låntagaren inte kommer att kunna betala tillbaka sina lån. För att beräkna kapitalkravet multipliceras lånebeloppet med riskvikten gånger 8 procent (Lind 2005).

Kommittén introducerade i juli 1999 ett nytt ramverk, Basel II, gällande kapitaltäckning som bestod av tre pelare (BIS 2011a). Den *första pelaren* tar upp grundläggande kapitalkrav och innebär att banken ska ha en kapitalbas som uppfyller kapitalkraven för marknadsrisk, kreditrisker och operativa risker (FFFS 2007:1). Denna kapitaltäckningsgrad som inte får vara lägre än 8 procent räknas fram med hjälp av definitionen för lagstadgat kapital och riskvägda tillgångar (se bilaga 1)(BIS 2006). Den *andra pelaren* handlar om riskbedömning och tillsyn vilket innebär att banken ska ha en god hantering och bedömning av risker (Finansinspektionen (FI) 2010). Den *tredje pelaren* bygger på marknadsdisciplin och informationskrav hos bankerna, vilket innebär krav på att offentliggöra information om kapitaltäckning och riskhantering (FFFS 2007:5).

I ett tidigt stadiet av den finansiella krisen 2007 så hade många banker, trots tillräckliga kapitalnivåer, svårt att gå runt på grund av problematiken att hantera sin likviditet. Innan krisen var tillgångsmarknaden stark och det var relativt lätt för bankerna att finansiera sig till låga kostnader. När marknaden gick tillbaka till mer normala nivåer så fick dessa banker uppleva hur snabbt likviditeten kan försämrats och att den illikviditet som uppstår kan hålla i sig under längre perioder. Banksektorn hamnade under svår stress och för att upprätthålla den finansiella stabiliteten, var centralbankerna tvungna att gå in och stötta både penningmarknaden och i vissa fall enskilda banker (BIS 2010).

Då det nuvarande regelverket för bankerna, Basel II, inte har lyckats fånga upp bankernas risker tillräckligt, så har Baselkommittén arbetat fram ett nytt regelverk, Basel III. Huvudsyftet med det nya regelverket är att bankerna ska bli mer motståndskraftiga för oväntade förluster och därmed minska sannolikheten för nya finanskriser

2.2.2 Basel III

Basel III innebär bland annat att bankernas kapital måste vara av bättre kvalitet samt att det ställs högre krav på likviditeten i form av de nya likviditetsregleringarna LCR (Liquidity Coverage Ratio) och NSFR (Net Stable Funding Ratio)(RB 2010).

Ett krav som kommer att ställas på kapitalet är att kärnprimärkapitalet (se bilaga 1) höjs i jämförelse med Basel II, reglerna för vad som får räknas in i kapitalet blir hårdare, justering av kapital med otillförlitlig värdering kommer ske i högre utsträckning och reglerna kommer att skärpas för beräkning av riskvägda tillgångar (RB 2010). Enligt Baselkommittén kommer bankerna behöva hålla 4,5 samt 6 procent i kärnprimärkapital respektive primärkapital (se bilaga 1) i förhållande till de riskvägda tillgångarna. Det totala kapitalet, det vill säga både Tier 1 och Tier 2 (se bilaga 1) måste ligga på minst 8 procent av de riskvägda tillgångarna (BIS 2011a).

Vidare kommer det också ställas krav på att bankerna ska ha en kapitalkonserveringsbuffert. De nationella myndigheterna kan välja att lägga till en kontracyklisk buffert (RB 2010). Utöver detta kommer ett bruttosoliditetskrav att införas, vilket inte tar hänsyn till skillnader i riskvikt mellan de olika tillgångarna. På detta sätt skapas en övre gräns för hur mycket av bankens balansräkning som får finansieras med skulder. (RB 2010).

Basel III kommer att börja implementeras från och med 2013, se bilaga 3 för mer detaljerad implementering. Tabellen visar de förändringar som det nya regelverket Basel innefattar.

Kapital				Likviditet
PELARE 1		PELARE 2	PELARE 3	LIKVIDITETSREGLERING
Kapital	Bibehållen soliditet	Riskbedömning och tillsyn	Marknadsdisciplin	
Kapitalkvalitet och kapitalnivå Större fokus på kärnprimärkapitalet. Minimikravet höjs till 4,5%.	Bruttosoliditetsnivå Bankens primärkapital måste överstiga 3%.	Kompletterande krav Införande av riskstyrning som fångar upp risken av exponeringar utanför balansräkningen, hantering av riskkoncentration. Uppmuntra banker till en förbättrad hantering av långsiktig risk och avkastning.	Reviderade upplysningskrav Krav på förbättrad och mer detaljerad redovisning av lagstadgat kapital samt utförliga förklaringar av hur banker beräknar sin kapitaltäckningsgrad.	Liquidity Coverage Ratio Krav på att likviditetsbufferten är minst lika stor som nettoufflödet av pengar under 30 kalenderdagar.
Kapitalkonserveringsbuffert Innehåller krav på ytterligare 2,5% av kärnprimärkapitalet, höjer således kravet till 7%.				Net Stable Funding Ratio Krav på att den tillgängliga stabila finansieringen ska vara lika stor som behovet av stabil finansiering. Kvoten >100%.
Kontracyklisk buffert Myndigheter kan välja att lägga till krav för en kontracyklisk buffert på 0-2,5 procentenheter.				Monitoring tools Mätmetoder för en interntionellt anpassad övervakning.

Källa: (FS 2010, BIS 2011b, BIS 2010, RB 2011)

Likviditetsregleringar

Under de senaste åren har likviditetsriskerna i det globala banksystemet ökat, bland annat på grund av att utlåningen vuxit snabbare än inlåningen vilket skapat ett ökat behov av marknadsfinansiering, samt att skillnaden i löptid mellan in och utlåning ökat. En stor del av bankernas utlåning består av bostadslån med lång löptid, och eftersom utlåning utgör en betydande del av bankernas tillgångar så gör bostadslån detsamma. Utlåningen finansieras främst av inlåning från allmänheten och via de finansiella marknaderna i form av certifikat samt på den långfristiga kapitalmarknaden i form av obligationer. Trots den, till synes, stabila inlåningen är den genomsnittliga löptiden på finansieringen av bolån betydligt kortare än löptiden på bolånen. Detta innebär att bankerna behöver säkerställa finansieringen av ett

bolån flera gånger under dess löptid, vilket skapar en likviditetsrisk för banken vid utlåning (RB 2010).

Baselkommittén har nu infört kvantitativa krav på likviditeten hos banker. I och med Basel III kommer det finnas ett kortsiktigt, Liquidity Coverage Ratio (LCR) och ett långsiktigt, Net Stable Funding Ratio (NSFR) mått på likviditeten. Baselkommittén är noga med att poängtera att dessa krav är *minimikrav* för de stora internationella bankerna och ländernas egna myndigheter har befogenhet att sätta ännu högre krav på likviditeten. Baselkommittén har även utvecklat övervakningsverktyg för myndigheterna som ett ytterligare steg till en mer övergripande samstämmighet på den globala marknaden (BIS 2010).

I nuläget använder sig tillsynsmyndigheter av en rad olika kvantitativa mått för att övervaka likviditetsrisken hos banker. För att främja en mer konsekvent och internationellt anpassad övervakning har Baselkommittén tagit fram ett antal mätmetoder som bör användas som ett lägsta krav på information. Baselkommittén har än så länge föreslagit; avtalsenlig obalans i löptider, koncentrerad finansiering, lediga obelastade tillgångar, marknadsrelaterade mätmetoder samt LCR-krav på valuta, som relevanta mätmetoder (BIS 2011a).

Liquidity Coverage Ratio (LCR)

Denna reglering syftar till att försäkra att banken har en tillräcklig nivå av högkvalitativa likvida tillgångar, som kan omvandlas till pengar för att klara likviditetsbehovet i 30 dagar under ett svårt stressat scenario. Med andra ord ska andelen likvida tillgångar i banken räcka för att banken ska överleva till den trettionde dagen och vid den tiden så ska åtgärder från ledningen ha tagits så att banken kan klara sig ur situationen. LCR beräknas genom att sätta högkvalitativa likvida tillgångar i förhållande till det totala nettokassautflödet under de kommande 30 kalenderdagarna (se bild 1). För att regleringen ska få effekt krävs det att värdet inte understiger 100 procent. Eftersom det är svårt att förutse det framtida in- och utflödet av pengar är det viktigt att banker och tillsynsmyndigheter tar hänsyn till potentiella missmatchningar inom 30-dagarsperioden och ser till att det finns lämpliga likvida tillgångar för att möta eventuella gap i kassaflödet. Regleringen ska medföra att bankerna står bättre rustade för oväntade händelser som till exempel, avrinningen av insättningar, delvis förlorad kortsiktig finansiering och utflöden av pengar till följd av nedgradering av kreditvärdighet (BIS 2010).

$\frac{\text{Högkvalitativa likvida tillgångar}}{\text{Totalt nettokassautflöde under de kommande 30 kalenderdagarna}} \geq 100\%$
--

Bild 1. Källa: BIS 2010. Bilden definierar regleringen.

En av de två komponenterna som LCR utgörs av är värdet av de högkvalitativa likvida tillgångarna. Kriterierna för dessa är framförallt att de enkelt ska, utan eller med liten kostnad, kunna omvandlas till pengar (BIS 2010). Dessa tillgångar skapar en form av likviditetsbuffert, vilken bland annat får utgöras av statsobligationer, bostadsobligationer och företagsobligationer (RB 2010). Tillgångar som har hög kreditvärdighet och en låg grad av underordnad ökar dess likviditet. Vidare ska det gå relativt lätt att värdera tillgången och priset får inte fastställas utifrån antagande. De ska ha en låg korrelation med riskbenägna tillgångar. Om tillgångarna är kopplade till en finansiell institution så riskerar de i högre grad att bli illikvida i ett stressat scenario. Tillgångarnas marknad ska vara aktiv och stor med flera aktörer, både historiskt sett och i framtiden (BIS 2010).

Totalt nettokassautflöde är det totala förväntade kassainflödet minus det totala förväntade kassautflödet. Det förväntade kassautflödet räknas ut genom att multiplicera utgående balanser av olika skulder och poster utanför balansräkningen med en multipel som speglar dess avrinning eller nedskrivning. Det förväntade kassainflödet beräknas genom att multiplicera utgående balanser bestående av avtalsenliga fordringar med en multipel som speglar inflödet under ett stressat scenario i 30 dagar, med ett tak på 75 procent av det totala kassautflödet (BIS 2010).

Högkvalitativa tillgångar som får räknas in i bankens likviditetsreserv kategoriseras som Level 1- och Level 2-tillgångar. Level 1-tillgångar får räknas in i reserven utan gränser och i denna kategori räknas bland annat kassa och tillgodohavanden hos centralbanker, vissa typer av statsskuldsförbindelser samt andra tillgångar med en riskvikt på 0 procent. Till Level 2-tillgångar som endast får utgöra 40 procent av reserven räknas bland annat andra typer av statsskuldsförbindelser (BIS 2010).

Net Stable Funding Ratio (NSFR)

Kommittén har tagit fram NSFR i syfte att främja den långsiktiga finansieringen av bankernas tillgångar. Det innebär att bankens *stabila* finansiering ska vara större än *behovet av stabil* finansiering (RB 2010). Regleringen ställer krav på en minsta nivå för stabil finansiering baserat på tillgångarnas likviditetsegenskaper över ett år. Tanken är att NSFR ska fungera som en upprätthållande mekanism för att komplettera LCR och förstärka andra tillsynsorgans ansträngningar. Detta genom att främja strukturella förändringar som bygger på långsiktiga och mer stabila finansieringar av tillgångar snarare än kortsiktiga finansieringar (BIS 2010).

Till bankens stabila finansiering räknas den typen av eget kapital och skulder som förväntas vara säker finansiering, över en tidsperiod på ett år i en förlängd stressad miljö. Tillgänglig stabil finansiering kan definieras som summan av bankens; kapital, preferensaktier med löptider på ett år eller längre, skulder med effektiva löptider på ett år, den del av inlåningen som är utan förfall och/eller inlåning med löptid på mindre än ett år men som förväntas stanna inom banken under en längre tid, kortsiktig finansiering med löptider på ett år men som förväntas stanna inom banken under en längre tid (BIS 2010).

NSFR kan definieras som summan av tillgänglig stabil finansiering i förhållande till summan av nödvändig stabil finansiering. Kvoten ska vara större än 100 procent för att uppfylla likviditetskravet (Bild 2).

$\frac{\text{Tillgänglig stabil finansiering}}{\text{Behovet av stabil finansiering}} > 100\%$
--

Bild 2. Källa: BIS 2010. Bilden definierar regleringen.

3. METOD

3.1 Typ av metod

Utgångspunkten är en tolkande vetenskapssyn där syftet blir att undersöka risker och begränsningar på ett trovärdigt sätt.

Studier kan utföras utifrån olika ansatser; kvalitativt, kvantitativt eller en kombination av dessa. Den största skillnaden mellan ansatserna är att i en kvantitativ metod omvandlar forskaren information till siffror medan forskarens tolkning av informationen står i fokus i en kvalitativ studie. För att nå ett svar eller förståelse för det undersökta fenomenet måste lämplig metod användas (Holme & Solvang 1997). Denna studie utgår från en kvalitativ metod, med intervjuer som främsta datakälla. Studien innehåller även ett kvantitativt inslag då siffror från bankernas årsredovisningar analyserats tillsammans med insamlad kvalitativ data.

3.2 Urval

Studien beaktar de fyra största bankerna i Sverige; SEB, Handelsbanken, Swedbank och Nordea. De står för 75 procent av bankmarknaden och har därmed stor betydelse för landets finansiella stabilitet. Detta har kompletterats med mer objektiv data av två myndigheter; Riksbanken och Finansinspektionen samt Svenska Bankföreningen. Riksbanken ansvarar för stabilitet och Finansinspektionen för tillsyn, vilket gör dem relevanta för studien. Svenska bankföreningen företräder bankerna i Sverige och representerar dessa gentemot myndigheter och organisationer såväl nationellt som internationellt.

3.3 Datainsamling

Empirin består av intervjumaterial och årsredovisningar från de berörda bankerna, det vill säga att data har samlats in både på nära håll och på distans.

3.3.1 Intervjuer

Nio stycken intervjuer har genomförts med personer som har en grundlig kunskap om ämnet likviditet och Basel III. En semistrukturerad intervjuemetod har använts med cirka tio övergripande frågor, se bilaga 2. Frågorna har anpassats för respektive bank och myndighet. Genomförandet av varje intervju har tagit 30 – 90 minuter, och majoriteten av intervjuerna är personligen genomförda på plats. Övriga är telefonintervjuer samt en mailkontakt. Intervjuunderlaget förmedlades till respondenterna innan intervjutillfället för att de skulle ha möjlighet att förbereda sig och därmed tillföra studien relevant information. Intervjuobjekten i studien är representanter från SEB, Handelsbanken, Swedbank och Nordea samt från Riksbanken, Finansinspektionen och Svenska bankföreningen. Intervjuernas syfte är att spåra orsaker och uppfattningar bakom likviditetsriskerna och Basel III, vilket sedan kompletterats med data är inhämtat från årsredovisningar och liknande.

Namn	Företag	Område
Peter Krusin	SEB	Treasury, Financial group management, inom området balansräkning och likviditet.
Tomas Åhman	Handelsbanken	Treasury, Ställföreträdande chef
Gunilla Domeij-Hallros	Swedbank	Treasury analytics and reporting
Per Åkerman		Analytiker, likviditetsrisker
Jerker Jonsson	Nordea	(AFS), Avdelningen för Finansiell Stabilitet enheten Policy
Jonas Niemeyer	Riksbanken	(AFS), Avdelningen för Finansiell Stabilitet enheten Policy
Elias Bengtsson	Riksbanken	(AFS), Avdelningen för Finansiell Stabilitet enheten Policy
Carl-Johan Strandberg	Finansinspektionen	Analytiker, marknads- och likviditetsrisker.
Jonny Sylvén	Svenska Bankföreningen	Senior Adviser. Säkerställda obligationer och likviditet.

3.3.2 Övrig data

Information, både kvantitativ och kvalitativ, om bankernas situation har hämtats från bankernas årsredovisningar från 2001 – 2011, med fokus på 2011, samt rapporter från Sveriges Riksbank för samma årsspann.

3.4 Tillförlitlighet och trovärdighet

Då ett flertal intervjuer genomförts direkt med representanter för respektive bank så måste hänsyn tas till att de själva väljer hur de vill framställa sitt företag, och att informationen därmed innehåller en hög grad av subjektivitet. Intervjuerna med Riksbanken, Svenska Bankföreningen och Finansinspektionen beaktas som mer objektiva. Att intervjuunderlaget förmedlades till respondenterna innan intervjutillfället gav dem möjlighet att förbereda sig och ge relevanta svar, men också att undvika känsliga områden.

En banks årsredovisning måste enligt lag och regleringar innehålla många avsnitt, men en stor frihet lämnas ändå till banken över vilka siffror och vilken information de vill visa, vilket beaktats i studien.

Genom att analysera och tolka årsredovisningar under en tioårsperiod, de nya likviditetsregleringarna samt prata med berörda personer är vår ambition att kunna dra slutsatser om hur riskerna har förändrats, begränsats samt påverkat de svenska storbankerna.

4. EMPIRI

4.1 Finansiell Stabilitet

Ansvaret för finansiell stabilitet delar Riksbanken med Finansinspektionen, Finansdepartementet och Riksgälden. Riksbanken skriver i sin samlade bedömning för första halvåret för 2011 att den svenska ekonomin utvecklas starkt och att bankernas intjäning fortsätter att förbättras samtidigt som kreditförlusterna (se bilaga 1) minskar (RB 2011a). I sin andra rapport för samma år står det att de ekonomiska utsikterna för Sverige och Europa har försämrats, men att de bedömer att de svenska bankerna är rustade för att klara detta (RB 2011b).

Den yttersta garanten för finansiell stabilitet, är skattebetalarna menar Jonas Niemeyer på Riksbankens (RB) avdelning för finansiell stabilitet samt representant i Baselkommittén. Då Sveriges storbanker även har verksamhet utomlands, ligger en del av koncernens risker utanför landets gränser. Idag finns ingen bindande reglering som hanterar denna riskfördelning. Eftersom alla stater är suveräna finns mycket små möjligheter att sätta upp bindande avtal om att till exempel deras skattebetalare ska betala kostnaderna som drabbar hemmamarknaden för en svensk bankkoncern. I praktiken blir det idag således en förhandlingsfråga mellan finansdepartementen i de olika länderna utifrån om en bank skulle få stora problem (Niemeyer, RB).

Om en bank får problem kan detta hanteras på olika sätt. Vanligt är att staten eller någon privat aktör skjuter till kapital, att staten tar över banken eller att verksamheten läggs ner. Alla tre alternativen innebär en potentiell belastning för skattebetalarna. Trots bankernas storlek så menar Niemeyer (RB) att det finns möjlighet för Svenska staten att gå in med kapital i ett nödläge på grund av den hävstång bankernas balansräkningar besitter. Det finns olika sätt i praktiken för staten att hantera ett nödläge. Ett sätt blir att, som Niemeyer förklarar ovan, stoppa in mer kapital i banken och utnyttja hävstången. Ett annat sätt blir att garantera alla skulder utan att ta över bankerna, vilket i realiteten innebär att skattebetalarna får betala tillbaka på de skulder som finns och eventuella nedskrivningar. Båda alternativen är påfrestande för staten och vad ett land klarar av grundar sig i hur statsfinanserna ser ut och vilken möjlighet staten har att låna upp de pengarna för att kunna sätta in det kapitalet. Idag har vi förhållandevis goda statsfinanser i Sverige, och Niemeyer ser därmed inte det som ett problem, men han säger även att det i ett land med större statsskuld och ett större budgetunderskott kan innebära en stor påfrestning (Niemeyer, RB).

Elias Bengtssons, på Riksbankens Avdelningen för Finansiell Stabilitet, personliga åsikt är att då marknadens aktörer vet att Sverige har goda förutsättningar för att gå in och rädda bankerna så påverkas finansieringskostnaderna positivt. Det finns forskning, enligt Bengtsson, som visar att finansieringskostnaderna beror mycket på hur landets statsfinanser ser ut där banken har sitt huvudkontor. I ett land med dåliga statsfinanser är det dyrare att finansiera sig och i ett land med bra statsfinanser är det således billigare att finansiera sig. Svenska banker har relativt billigt att finansiera sig jämfört med banker i övriga Europa vilket inte är oberoende av Sveriges goda statsfinanser, menar Bengtsson (RB).

4.1.1 Bankernas Storlek

Bankernas tillgångsmassa har mellan 2001 och 2011 ökat från cirka 5500 miljarder kronor till 13 000 miljarder kronor (SEB 2011, Handelsbanken 2011, Swedbank 2011 & Nordea 2011).

Förkortat så förklarar Carl Johan Strandberg, analytiker på Finansinspektionen (FI), att växande balansräkningar innebär ökade vinster för bankerna, allt annat lika. Om banksektorn hade lämnats helt oreglerad skulle det finnas goda incitament för bankernas ägare att öka balansomslutningarna genom att låna ut så mycket som möjligt för att i det korta perspektivet erhålla hög utdelning. När banken sedan inte kan fullfölja sina åtaganden på grund av stora kreditförluster blir det i slutändan samhället som får betala notan. Detta blir en så kallad Moral Hazard- problematik, något som de genom Basel III vill städja. Utan regleringar finns det inte tillräckliga skäl för bankerna att lägga sina risker på en för samhället bra nivå, eftersom de själva inte fullt ut bär kostnaden för eventuella fallissemang. Det är givetvis så att växande balansräkningar innebär en större exponering mot likviditetsrisker om banken inte finansierar sig på ett sätt som matchar deras tillgångar. Detta menar Strandberg, är något som förmodligen inte görs utan att bankerna blir tvingade till detta genom lagstiftning eftersom det innebär ökade kostnader vilket leder till lägre vinster.

Strandbergs (FI) resonemang är förenklat då ett extremt risktagande från bankens sida skulle innebära att de får svårt att finansiera sig till rimliga priser. Införandet av krav på rapportering av likviditetsrisker för kreditinstitut och värdepappersbolag har, även om kvantitativa krav i dagsläget inte ställs på instituten, inneburit ett visst fokus på den här typen av risker. Flera av Sveriges storbanker offentliggör idag LCR och NSFR i sin finansiella rapportering vilket skapar incitament att redovisa siffror som visar på ett modest likviditetsrisktagande. Riksbanken har kommunicerat att ett kvantitativt krav på likviditetstäckningsgrad bör införas inom en snar framtid vilket gjort att storbankerna ökat andelen likvida tillgångar på senare tid. Generellt rapporterar svenska storbanker högre LCR kvoter idag än för ett år sedan, menar Strandberg.

Strandberg (FI) säger att det svenska banksystemet är ett av de mer koncentrerade i världen då den totala banksektorn motsvarar cirka 425 procent av svensk BNP. I Europa är det endast Schweiz och Storbritannien som har större tillgångar i förhållande till BNP. En av anledningarna till att tillgångsmassan har vuxit så kraftigt på senare tid är att de svenska bankerna idag har en omfattande verksamhet i utomlands. Internationella överenskommelser kring hur en krissituation i ett gränsöverskridande institut skall hanteras är inte fullt utvecklade, även om arbete idag sker. ”Därför riskerar ett fallissemang i en svensk storbank bli svårt att hantera”, konstaterar Strandberg.

Koncentrationen i det svenska banksystemet innebär också att de svenska storbankerna har stora exponeringar mot varandra, främst genom lån mellan banker på interbankmarknaden. Risker som uppstår i en enskild banks verksamhet kan därför lätt sprida sig till de andra storbankerna, vilket skedde under den senaste krisen då oron för framtida kreditförluster i enstaka banker smittade till de andra bankerna. Strandberg anser att frågan om statens möjligheter att gå in vid en eventuell kris bör ställas till Riksbanken. Finansinspektionen menar att den statliga insättningsgarantin genom Riksgälden är en viktig grundsten för att allmänheten skall ha förtroende för det finansiella systemet men att stöd till andra intressenter är mindre önskvärt då detta skapar incitament för osunt risktagande.

Jonny Sylvén är senior adviser på Svenska Bankföreningen (SBF) och ansvarig för gruppen med fokus på säkerställda obligationer samt likviditetsfrågor. Sylvén nämner framförallt tre orsaker som kan ha lett till ökningen i bankernas balansslutning. Det första är att bankerna, främst Nordea, har gjort en rad förvärv utomlands. En orsak till ökningen kan vara den starka världskonjunktur som höll i sig fram till 2007 och finanskrisen. Det fanns ett stort behov av kreditexpansion både i Norden och resten av världen fram till krisen. En tredje anledning är att lånestrukturen har förändrats. Att bankerna framförallt har fokuserat på lågmarginalprodukter som till exempel bolån har bidragit till att volymerna har ökat drastiskt medan intjäningen inte ökat på samma sätt. Det har gjorts en portföljförändring genom att gå från en ganska riskfylld utlåning till betydligt säkrare utlåning och för att behålla intjäningen så har bankerna fått låna ut mer pengar.

4.1.2 Stresstest

European Banking Authority (EBA) publicerade senast i juli 2011 resultaten av ett stresstest för det europeiska banksystemet. Finansinspektionen skriver i sin Promemoria med anledning av detta stresstest att de fyra storbankerna klarat EBA:s stresstest med god marginal. Finansinspektionen bedömer dessutom att storbankerna har tillräckligt med kapital för att kunna hantera ännu mer extrema påfrestningar än vad som antagits i det scenario EBA använt sig av (FI 2011).

Riksbanken har genomfört stresstest där de svenska bankerna får utstå oväntade kassautflöden för att testa bankernas likviditetsrisk. Resultatet visade att de svenska bankernas likviditetsrisk minskat något under 2011, och sedan 2010, men att de ändå är utsatta för en större likviditetsrisk än ett urval av europeiska banker. Riksbanken förklarar detta med en stor andel illikvida tillgångar (ex bolån), och en stor del kortfristig finansiering (RB 2011b).

	Riksbankens kortfristiga likviditetsmått, antal dagar	Riksbankens strukturella likviditetsmått, %
SEB	62	79*
Handelsbanken	73	85
Swedbank	86	95
Nordea	52	85

Källa: RB 2011b

*December 2010

Under 2011 års första nio månader så har de svenska bankerna också minskat sin kortfristig likviditetsrisk genom att de ökat sina likviditetsreserver, samt minskat sin kortfristig finansiering. Detta visas också i Baselkommitténs LCR, där den aggregerade siffran för storbankerna ökat med över 100 procent under 2011 (RB 2011b).

Bankernas strukturella likviditetsmått har också förbättrats, vilket beror på att banken ökat sin stabila finansiering procentuellt mer än vad de har ökat sin utlåning till allmänheten och andra illikvida tillgångar. Den stabila finansieringen består av längre löptider på säkerställda obligationer samt ett stort tal emitterade obligationer. Jämfört med övriga Europeiska banker så tar de svenska bankerna en större strukturell likviditetsrisk än många andra, vilket Riksbanken förklarar med den stora andelen kortfristig marknadsfinansiering med löptider under ett år (RB 2011b).

4.2 Likviditetsrisk

En av grundprinciperna i en banks affärsmodell är ”löptidstransformering” dvs låna pengar med kort löptid för att sedan låna ut dessa på längre löptid till ett högre pris. Skillnaden däremellan blir bankens vinst. Bankverksamhet innebär per definition att banken exponerar

sig för likviditetsrisk och risken att stå utan likvida tillgångar när den korta finansieringen förfaller, förklarar Strandberg på Finansinspektionen. Löptidstransformering är därmed essentiell för ett fungerande finansiellt system samtidigt som det innebär att bankverksamhet i grund och botten är en instabil verksamhet (Strandberg).

Fullständig eliminering av likviditetsrisk är svår att uppnå och inte heller önskvärd. Ytterst är likviditetsrisk en konsekvens av andra risker som till exempel kreditrisk och operationell risk. Detta faktum belyser också varför det varken är önskvärt eller möjligt att fullständigt eliminera likviditetsrisk i en banks verksamhet eftersom banken då också skulle behöva eliminera samtliga av de nämnda riskerna. Det är alltså omöjligt att bedriva bankverksamhet utan visst risktagande. Regelverkens uppgift är således att se till att riskerna ligger på en adekvat nivå snarare än att eliminera dem, betonar Strandberg (FI).

Under de som man kallar ”heydays”, tiden innan finanskrisen, expanderade många banker kraftigt i världen genom att låna ut mycket pengar på lång sikt (40- 50 år). Detta finansierades genom utgivning av certifikat, som är ett kort värdepapper med löptid på en eller tre månader. När dessa månader passerat så gav banken ut nya certifikat. När krisen kom blev det ett stort problem för bankerna att ingen längre ville låna ut så ”korta pengar” till de långa placeringarna, vilket kan definiera kärnan i likviditetsrisk. Utan en stabil finansieringsform för den tillgångsmassa som banken har uppstår problem. Det som har hänt i Sverige är att bankerna har ökat utlåningen mycket mer än inlåningen och därmed blivit mer beroende av kapitalmarknaden (Sylvén, SBF)). Sylvén menar att det är inte själva storleken på balansräkningen som har betydelse utan relationen mellan tillgångar och skulders löptider.

Finansinspektionen, genom Strandberg, ser problem med dagens rapportering av likviditetsrisken, vilket kan förklaras av att rapporteringen är en relativt ny företeelse och att tolkningarna av definitionerna därför ännu skiljer sig åt i rapporterna. Nuvarande regelverk lämnar i vissa fall det öppnet för instituten att själva tolka och bedöma vad som skall ingå i de olika rapporteringsposterna, vilket inte ger jämförbara tal. Ett annat problem, som inte är specifikt för de svenska storbankernas likviditetsrapportering utan mer generellt för likviditetstäckningsgraden LCR, är att talet tenderar att vara ganska volatilt över tid.

4.2.1 Bankernas finansiering

Sveriges fyra största banker finansierar sig främst genom in- och upplåning från allmänheten, emitterade värdepapper och derivatinstrument (se bilaga 1) (Nordea 2011, Handelsbanken 2011, SEB 2011 och Swedbank 2011). Storbankernas finansiering uppgår till omkring 8 100 miljarder kronor, varav ungefär hälften består av inlåning och hälften av marknadsfinansiering. Marknadsfinansieringen består främst av emitterade värdepapper, varav den långfristiga delen består av obligationer (inklusive säkerställda obligationer, se bilaga 1) och den kortfristiga främst av certifikat i utländsk valuta (RB 2011b).

Bankernas utlåning till allmänheten har sedan 2001 ökat kraftigt, vilket delvis finansierats genom att emittera större volymer av värdepapper på de finansiella marknaderna. En annan förklaring till fler emitterade värdepapper är att de svenska bankerna, på grund av centraliserad likviditetshantering, emitterar även för utländska bankers räkning. Idag emitteras en stor del av värdepapperna i utländsk valuta, dels på grund av finansieringen av utlåning i utlandet, men också för att bankerna vill diversifiera sig för att uppnå en lägre risk och finansieringskostnad (RB 2011d).

När bankerna ska finansiera sig på marknaden görs detta på både kort och lång sikt. Den kortfristiga finansieringen används både för att finansiera tillgångar med både lång och kort löptid, vilket skapar en likviditetsrisk. Under finanskrisen fick bankerna svårt att refinansiera sina korta skulder, vilket skapade stora problem. Den längre finansieringen som delvis består av inlåning, påverkades mindre vilket kan förklaras av inlåningsgarantin. Och precis som dessa exempel visar så är i regel kortfristig finansiering mer riskfylld än långsiktig finansiering (RB 2011d).

Bankerna har ökat sin stabila finansiering genom att öka andelen långfristig finansiering. De har också förlängt löptiden på sina säkerställda obligationer. Under det tredje kvartalet 2011 var den genomsnittliga löptiden på säkerställda obligationer 4 år, medan motsvarande siffra året innan var 3 år (RB 2011b).

Även Strandberg (FI) bekräftar att storbankerna, för att kunna växa och uppnå de storlekar vi ser idag, använder sig i relativt hög utsträckning av marknadsfinansiering. Vid en förtroendekris i det Svenska banksystemet skulle investerare inte vilja investera sina pengar, utan rejäla riskpremier, i dessa banker, förklarar han. Om det vill sig riktigt illa kan marknadsfinansieringen helt torka ut och det kan leda till att bankerna, i värsta fall, behöver stöd från staten. Sådana stöd belastar samhället ekonomiskt och sannolikt också skattebetalarna i slutändan, konstaterar Strandberg.

Nästan all inlåning i Sverige är så kallad avistainlåning. Det finns inga tidsbegränsningar, så rent legalt sett, vid analyser av bankers löptidsfördelning hamnar denna inlåning som extremt kort finansiering. Många diskussioner och debatter kretsar kring just detta men Sylvén menar dock att erfarenheten är att detta inte brukar stämma, utan att inlånat medel oftast brukar vara relativt beständigt på kontona. ”Inlåning som finansieringsform är svårhanterligt ur ett likviditetsperspektiv”(Sylvén, SBF).

4.3 Basel III

”Det vore av godo att införa ett kvantitativt krav på likviditetstäckningsgrad i Sverige”, säger Strandberg på Finansinspektionen.

Efter finanskrisen i Europa finns en starkare politisk vilja att förändra. Tidigare har det inte funnits några globala regleringar mer än principen att bankerna ”ska ha god likviditet”, men nu kommer det kvantitativa regler i Basel III (Niemeyer, RB).

Bankernas verksamhet kommer, enligt Sylvén (SBF), att påverkas betydande i samband med införandet av Basel III och deras strategier kommer behöva ändras angående;

- Vem de ska låna ut pengar till
- Var någonstans de ska placera pengar
- Hur de ska prissätta sina lån med hänsyn till kapitalkrav, utrymme i balansräkningen samt löptid
- Hur de ska finansiera sig
- Hur de ska hantera en brantare avkastningskurva
- Hur de ska attrahera finansiärer och kapital investerare
- Hur de ska få tag i mer inlåning

Det positiva med Basel III är att likviditeten lyfts fram, menar Sylvén (SBF). LCR är ett bra mått men svårförståeligt. Många av de banker Sylvén varit i kontakt med upplever kraven som slarvigt utformade och svåra att tolka.

Sylvén (SBF) tror att timingen att införa ett nytt regelverk är besvärande. Det är svårt att veta hur likviditetsregleringar slår igenom. ”Generellt var det fel att ha en överreglerad finansmarknad på 80-talet och det är troligen lika fel nu. Det kommer leda till att tillväxten hämmas och den grå zonen ökar i betydelse”. Den grå zonen, även kallad ”shadow banking” är den del av marknaden där verksamheter som inte tar del av regleringarna verkar. Det handlar till stor del om värdepapperisering och är framförallt väl utbredd i det amerikanska banksystemet. Det kan i ett sådant marknadsläge vara tuffare att införa en reglering menar Sylvén.

På Riksbanken uttrycker de att regleringarna i Basel III är ett bra steg på vägen mot ett säkrare finansiellt system, men att nivåns tillräcklighet och detaljer bör diskuteras. Att öka kraven på de buffertar bankerna håller i form av likviditet och kapital innebär en åtstramning som är relativt fördelaktig för de svenska bankerna som ur ett internationellt perspektiv är välkapitaliserade. Fördelarna består både av att de Svenska bankerna har mindre än många andra att ändra och att det framgår tydligare för marknaden att de svenska bankerna är välskötta (Niemeyer, RB).

Ett problem vi ser i Europa, säger Niemeyer, är att en del banker har svårt att leva upp till de nya kraven. Basel III har inte formellt trätt i kraft än men marknaden kräver att delar av kraven ska implementeras så fort som möjligt, vilket många banker nu har problem med.

4.3.1 Kostnader

Regleringarna innebär en kostnad för bankerna men eftersom syftet är att förändra banksektorn är detta nödvändigt för att uppnå resultat menar Niemeyer (RB) och ur bankernas perspektiv är det aldrig lämpligt att införa åtstramande regleringar. Bengtsson menar att det ligger i regleringens natur att medföra kostnader. Kostnaderna kommer både drabba bankens aktieägare, genom lägre vinster, och kunderna, genom till exempel höjda räntor, när banken måste finansiera sig på dyrare villkor och med längre löptider. Ur ett samhällsperspektiv är det dock inte förknippat med kostnader utan snarare samhällsekonomiska vinster eftersom risken minskar för att bankernas finansiering ”torkar ut”, därmed överstiger vinsten kostnaden ur ett samhällsperspektiv (Bengtsson, RB).

LCR uppskattas att kosta i snitt nära 12 procent av de europeiska bankernas vinster under 2012, medan de högre kapitalkraven inom Basel III väntas minska bankernas vinster med 5 procent. Likviditetskravet är alltså mer kostsamt (JP Morgan 2011).

4.3.2 Jämförbara nyckeltal

Många av regleringarna som ska införas har ändrats och kommer att ändras flera gånger och frågan ställs om huruvida myndigheterna bör gå ut med nya regleringar om de ännu ej är färdigformulerade. Riksbanken resonerar att det är bättre att tala om att något nytt ska införas, hur det kommer att se ut ungefär och sedan diskutera detta med bankerna, istället för att i skymundan ta fram nya regleringar. Basel III är en internationell överenskommelse och det finns starka lobbyorganisationer som inte vill ha de här regleringarna och därför jobbar med att förhålla det hela, säger Niemeyer (RB). Baselkommittén har dock varit tydlig med att gå ut med att det är bestämt hur regleringarna ska se ut i stort, men att de är villiga att titta på och eventuellt justera detaljer (Niemeyer, RB).

Det pågår ett samarbete mellan storbankerna och Svenska Bankföreningen för att ta fram relevanta och jämförbara nyckeltal men detta är inget Sylvén (SBF) kan uttala sig om i nuläget. Det som kan sägas är att bankerna är fast övertygade om att transparensen kring likviditetsrisker måste bli bättre och att i fortsättningen kommer det ligga mer fokus kring likviditetsrisken (Sylvén).

Jämförbara nyckeltal, vilket rekommenderas av bland annat Riksbanken, finns delvis i Basel III där det även tydliggörs vad bankerna ska publicera. Till exempel säger regleringen att de ska publicera LCR från och med 2015 samt definierar de ingående komponenterna. LCR består av många olika komponenter och diskussionen finns över hur långt ner i detalj måtten ska regleras. Därför behöver en avvägning göras mellan hur detaljerad regleringen ska vara och hur ofta regelverket måste uppdateras, exempelvis vid uppkomsten av nya finansiella instrument. Ständiga uppdateringar skulle skapa problem hos bankerna eftersom det innebär implementeringskostnader (RB 2011d).

Då banker främst går i konkurs på grund av likviditetsproblem är det av högsta vikt, menar Niemeyer (RB), att bankerna rapporterar sin likviditetssituation. Exakt vad bankerna ska rapportera och hur dessa mått ska definieras bör bankerna själva komma överens om, så länge måttet blir jämförbart och rättvisande. Ännu finns ingen överenskommelse mellan bankerna, främst på grund av oenigheter över hur de ska rapportera likviditeten (Niemeyer).

4.3.3 LCR & NSFR

Av de svenska bankerna är Swedbank bäst placerad, med ett uppskattat LCR på 81 procent, följt av Nordea och Handelsbanken med 77-79 procent. Genomsnittligt LCR i Europa ligger på 87 procent. Bristen på likviditet uppskattas till 490 miljarder euro, varav nordens står för 16 procent. Inkluderas säkerställda obligationer i uträkningen av LCR så kommer de nordiska bankerna upp till cirka 90-100 procent (JP Morgan 2011).

"Värt att notera för nordiska banker är att andelen ligger under 100 procent på grund av ett strukturellt underutbud av statsskuld eller brist på likvida tillgångar (Level 1)", skriver Kian Abouhossein i en rapport om LCR för JP Morgan. Enligt rapporten har nordens potential att uppnå den mest strikta definitionen av LCR, vilket föreslås ske genom att bland annat uppmuntra hushållskunderna att öka, den idag låga relativt låga (15 %), mängden inlåning (JP Morgan 2011).

Riksbanken har i sin andra rapport om Finansiell Stabilitet i december 2010 redovisat en undersökning där de uppskattar en ökning av räntemarginalen på 10 punkter då de svenska bankerna uppfyller ett kvantitativt krav på LCR (Strandberg). Det kan argumenteras för att den ökade kostnaden som följer av att hålla en större andel likvida tillgångar, till viss del absorberas av den kvalitetsstämpel uppfyllandet av ett LCR-krav innebär. Bankerna skulle förmodligen uppfattas som mer stabila av marknaden om de uppfyllde ett sådant krav, lägger Strandberg till. Huruvida de ökade kostnaderna skulle överföras på kunderna eller ägarna är svårt att bedöma. Helt klart är att likviditetsregleringarna sänker kostnaderna för samhället som helhet något som motiverar dess existens (Strandberg, FI).

Aggregerad NSFR för de svenska storbankerna i september 2011 uppskattades till 80 procent, vilket är 5 enheter högre än i början av 2011. Förbättringen förklaras av att bankerna ökat sin stabila finansiering i större utsträckning än de ökat sina illikvida tillgångar. Därmed har de

svenska storbankerna sammantaget reducerat den strukturella likviditetsrisken under året (RB 2011b).

Riksbankens kortfristiga likviditetsmått för storbankerna visar år 2011 en förbättring från föregående år, vilket förklaras främst av att bankerna ökat sina likviditetsreserver. I måttet antas att bankerna delvis kan refinansiera sig, försvinner möjligheten till marknadsfinansiering helt skulle denna siffra sjunka. Den aggregerade LCR, enligt Baselreglerna, för de svenska storbankerna låg i september 2011 på 44 dagar, jämfört med drygt 20 dagar i januari samma år. Dock bör påpekas att detta mått är volatilt och kan variera under året (RB 2011b).

Sedan årsskiftet 2011 publicerar bankerna en uppdelning av högljikvida övriga likvida tillgångar, vilket innebär en mer detaljerad information än tidigare.

	SEB	Handelsbanken	Swedbank	Nordea
Högljikvida tillgångar (level 1)	58%	81%	75%	39%
Övriga likvida tillgångar	42%	19%	25%	61%

Källa: RB 2011b.

4.4 SEB

År 1856 lades grunden till det som idag heter Skandinaviska Enskilda Banken, SEB, och består av cirka 17 000 anställda och över 4 miljoner kunder världen över. I Sverige samt i de baltiska länderna erbjuder SEB främst finansiell rådgivning och övriga finansiella tjänster medan de i Danmark, Finland, Norge och Tyskland fokuserar på fullserviceerbjudande till företagskunder och institutioner. Deras vision är ”Att vara den mest pålitliga partnern för kunder med ambitioner” vilket de vill uppnå genom ”Att hjälpa individer och företag att utvecklas framgångsrikt genom att erbjuda god rådgivning och finansiella medel” (SEB 2011a).

	2011	2001
Balansomslutning Mdkr SEK	2 363	1 163
LCR	95*	
NSRF	-	
ROE	11,9 %	11,9 %
ROA	0,7 %	0,4 %
S & P Lång	A+	
S & P kort	A-1	
Primärkapitalrelation	13%	

* SEBs uppskattning (SEB 2011).

Peter Krusin jobbar på Group Treasury, SEB:s internbank, på huvudkontoret i Stockholm. Group Treasury ansvarar för den finansiella stabiliteten i SEB-koncernen genom den strategiska hanteringen av koncernens balansräkning, samt att stödja en effektiv styrning av koncernens affärsaktiviteter från ett kapital-, balansräknings- och likviditetsperspektiv. Group Treasury sysselsätter cirka 50 personer som utgår från Stockholm med lokala treasuryfunktioner i Tyskland, Estland, Lettland och Litauen. Idag arbetar Krusin med Group Financial Management, direkt under ekonomichefen.

4.4.1 Balansräkningen

”Likviditet är balansräkningen ur ett tidsperspektiv, och hur den rör sig påverkar likviditeten och likviditetsrisken”, inleder Krusin. Förut så fokuserade bankerna främst på resultaträkningen men idag ligger lika mycket fokus på balansräkningen, eftersom det är den som i sin tur genererar resultaträkningen.

	2011	Förfall <3 mån (%)	2011	Ökning %
Balansomslutning Mdkr SEK	2 363		1 163	103 %
Tillgångar				
Kassa och tillgodohavanden	148 (6 %*)	-	12	1130 %
Utlåning till allmänheten	1 186 (50 %*)	317 (27 %)	635	
Skulder				
In- och upplåning från allmänheten	863 (35 %*)	750 (87 %)	465	86 %
Emitterade värdepapper	590 (25 %*)	212 (36 %)	195	203 %
Eget Kapital	109 (4,6 %*)	-	44	148 %
Likviditetsreserv	377 (16%*)			
Högljikvida tillgångar (Level 1)	58 %			
Övriga likvida tillgångar	42 %			

* Procentuell andel av tillgångar

Krusin berättar att Riksbanken vill ha balansräkningen fördelad på löptid, men att bankerna idag definierar olika rader i balansräkningen olika, vilket gör de svåra att jämföra. Idag finns inte en allmän standard för vad som ska ingå i vilket post samt vilka poster som ska definieras. Konsekvensen blir att bankerna ogärna redovisar sina mått på grund av risken att de ska se relativt sämre ut trots att verkligheten ser annorlunda ut, förklarar Krusin.

4.4.2 Finansiering

Vad som redan idag konstaterats är att SEB tvingats finansiera sig längre, vilket syns till exempel på de säkerställda obligationerna som idag är uppemot 5 år i snitt. Den längre finansieringen reflekterar priserna på bolån, vilket inte ska blandas ihop med reporäntan, klargör Krusin. Kostnaden för likviditetsreserven, enligt Basel III, växer och de som belastar likviditetskostnaderna kommer få betala mer, vilket kommer drabba olika kunder och områden på olika sätt. Eftersom en bank är ett bolag med avkastningskrav så kommer vinsten på aktien sjunka betydligt om de inte tar ut de ökade kostnaderna på kunderna. Krusin säger att ägarna kommer få räkna med en lägre avkastning men att det är ofrånkomligt att en del kommer att drabba bankens kunder.

SEB har under 2011 ökat sin inriktning på stabil finansiering skriver de i sin årsredovisning. Den stabila finansieringen består av eget kapital, in- och upplåning från kunder samt övrig finansiering som förfaller bortom ett år (SEB 2011).

4.4.3 Bolån och säkerställda obligationer

SEB hanterar likviditetsrisken baserat på sannolikheten för en negativ avvikelse av en förväntad finansiell utveckling. Likviditetsrisken är definierad, enligt not 18 i årsredovisningen, som risken för förlust eller väsentligt högre kostnad än beräknat beroende på koncernens oförmåga att infria betalningsförpliktelser på förfallodagen (SEB 2011).

När en bank som SEB ger ut ett bolån så är det av stor vikt hur de finansierat detta, förklarar Krusin, och val av finansiering måste därmed tas med hänsyn till hur mycket likviditetsrisk banken är villig att ta. Före 2008 lånade banken upp pengar kort från Riksbanken, och andra

banker, på några månader eller upp till ett år, för att sedan låna ut de pengarna till långa bolån på 6-7 år eller 30 år (beroende på vald definition). I teorin kan ett bolån vara oändligt eftersom låntagaren kan välja att bo kvar i sitt hus och inte amortera, men banken brukar uppskatta ett bolån till runt 30 år. Den definition som beräknar 6-7 år syftar istället på det som går under benämningen beteendemässig löptid vilket är främst det som påverkar likviditetsrisken, och därmed bankens beslut om huruvida de ska finansiera sig på 30 år eller 3 månader (eller något däremellan). Förr höll bankerna sin upplåning kort och resonerade som att det under alla omständigheter fanns nya pengar att låna var tredje månad, berättar Krusin, och eftersom det är billigare att finansiera sig kort, så finansierade sig banken sig kort och lät lånen rulla. Idag behöver bankerna tänka annorlunda. Om en bank med mycket bolån finansierar sig på tre månader, tar det endast tre månader innan de får problem med att finansiera bolånen utifall att en kris drabbar marknaden, det skulle innebära att banken tar en hög likviditetsrisk, vilket de kan förbättra genom att till exempel finansiera sig längre, förklarar Krusin (SEB).

Effekten av att banken tvingas finansiera sig längre blir att priserna mot kund blir högre, vilket redan hänt på marknaden där bankens lägre risktagande reflekterar priserna. SEB redovisar sina upplåningskostnader på hemsidan, och Krusin menar därför att debatten i media är onödig eftersom de redovisar vad de lånar upp till och vad de tar emellan.

SEB:s säkerställda obligationer består av cirka 560 000 lån på i genomsnitt 600 000 kronor varav 68 procent är tagna av personer som bor i de tre storstäderna, Stockholm, Göteborg och Malmö och hälften av lånen går på rörlig ränta, som betalas främst månadsvis (SEB 2011a). Moody's rankar dessa säkerställda obligationer till Aaa, och de står för den större delen av bankens långsiktiga finansiering (SEB 2011).

4.4.4 Likviditet och hantering av likviditetsrisk

Krusin håller med om att det behövs nya regleringar, då många banker har tagit för höga risker. Han tillägger dock att de svenska bankerna är välskötta och att den svenska situationen kan ses som unik. En anledning till att bankerna är stora är Sveriges stora företag som exempelvis Ericsson, och vi ska, menar Krusin, ”vara stolta över våra banker och möjligheten för svenska företag att använda vårt eget system”.

Årsredovisningen för 2001 tar kortfattat upp begreppet likviditetsrisk i samband med ”Koncernens risk- och kapitalhantering”. Likviditeten mäts och rapporteras med hjälp av mått som pantsättningskapacitet i obligationsportföljerna, bevakning av förfallostrukturen samt relationen mellan stabila och mindre stabila tillgångar och skulder (SEB 2001). I SEB:s årsredovisning för 2011 framgår det tydligt att likviditetsrisken har blivit mer uttalad. Tillgången till likviditet och finansiering genom finansiella institutioner är inte längre självklar och alternativet blir den öppna marknaden med högre kostnader. De har nu ”fokuserat på att stärka likviditetshanteringen, omformulera finansieringsstrategin samt gå igenom och finjustera finansieringsprofilen” (SEB 2011).

Idag mäts likviditetsrisken med en rad olika mått eftersom det inte finns någon metod som ensam kan fånga alla aspekter. SEB:s metoder består av kortfristig pantsättningskapacitet, analys av framtida kassaflöden, scenarioanalys, nyckeltal i balansräkningen samt de preliminära Basel III-mått som publicerats.

Grundidén med en bank, förklarar Krusin, är att tjäna pengar på in- och utlåning. Bankerna lånar ut till 5 procent och in till 2 procent och tjänar på det sättet 3 procent. Detta bygger på vad som kallas ”Transurity transformation” vilket innebär att bankerna lånar upp kort och sedan lånar ut det längre vilket de tar betalt för. Bankernas affärsidé är således att ta likviditetsrisk. Därmed är likviditetsrisk inget de kan, eller ska, undvika helt.

Råvaran i en bank är pengar, och precis som att oljepriset gör bensinen dyrare, så bör priset ut mot kunderna reflekteras av priset på pengar. När man märkte att det inte fanns hur mycket pengar som helst så reflekterades priset av det (Krusin).

Förr har inte likviditet setts som ett problem med resonemanget; ”en bank är en bank; klart den har pengar”. Men en bank har egentligen inga egna pengar utan lånar sina pengar från sina kunder och marknaden. Under finanskrisen 2008 visade det sig tydligt att bankerna inte kan räkna med att det alltid finnas pengar tillgängliga. Banker som var solida och höll bra nyckeltal hade ändå inte tillräckligt med likvida medel för att finansiera sin verksamhet (Krusin).

SEB har redan ökat transparensen, till exempel genom att redovisa löptidsfördelningen i sin ”Factbook” samt med ett avsnitt om likviditetsrisker i deras årsredovisning. De har valt att redovisa LCR, men Krusin betonar att denna siffra inte bör jämföras med andra banker eftersom det exakta innehållet varierar än. SEB är konservativa i sin bedömning vilket kan göra att de ser sämre ut än andra banker.

Vid bolån så binder kunden sin ränta, av misstag blandar många ihop detta och tror att en kort bindningstid kräver en kort finansiering. Men bankerna tar betalt för likviditetsrisken, inte för räntebindningstiden, vilken beror främst på löptid. På företagssidan kan inte en bank ta olika räntor varje dag trots att bankens finansieringskostnader hela tiden varierar, vilket innebär att likviditetsrisken hamnar hos banken (Krusin). Banken har under 2011 emitterat mer lång finansiering än vad som förfallit, främst genom säkerställda obligationer på grund av tillväxten inom bolån, vilket tillsammans med den större likviditetsreserven ger en lägre likviditetsrisk (SEB 2011).

Finanschefen på SEB är ytterst ansvarig för att bedöma bankens likviditets- och finansieringsbehov framöver, samt för etableringen av en strategi som möter krav och mål på ett kostnadseffektivt sätt. Likviditeten hanteras centralt samtidigt som lokala krav måste uppfyllas. I koncernens likviditetspolicy och likviditetsstrategi definieras finansiering och likviditetshantering samt hur dessa skall stödja målen. Ett viktigt beslut som relaterar till detta är mål om kreditrating, då denna påverkar bankens tillgänglighet till finansiering på marknaden (SEB 2011a).

SEB innehar portföljer med skuldinstrument, där syftet delvis är att hantera likviditeten, med värdepapper såsom statsobligationer, säkerställda obligationer, obligationer utgivna av finansiella institutioner samt strukturerade krediter. Strategin för likviditetsportföljen är att fokusera på säkerställda obligationer av bra kvalitet eftersom dessa är fullt pantsättningsbara hos centralbanken och därmed ger en tillgång till likviditet (SEB 2011a)

4.4.5 Basel III

Basel III tvingar SEB att gå längre, och de väljer själva att gå längre. Exakt hur ledningen och styrelsen resonerar kring hur mycket likviditetsrisk de ska ta för tillfället samt hur de vill växa går under deras strategi, och den är hemlig. Vilken typ av Bank vill SEB vara? (Krusin)

Timing i implementering av Basel III kan generera miljoner i resultatet snabbt, men hur bankerna resonerar hör främst ihop med deras strategi och hur ledningen ser på risktagande. Utifrån den utgångspunkten vill banken sen ha den optimala balansräkningsstrukturen och optimala valutfördelningen. ”That’s where my department comes in”, klargör Krusin.

Krusin menar att Basel III kräver att SEB ska ha ännu större reserver än idag samt finansiera sig ännu längre, trots att de egentligen inte behöver det, enligt hans åsikt. Både större reserver och längre finansiering kostar pengar vilket de måste ta betalt för, och betydelsen av att sätta rätt avvägda priser blir därmed större då fel priser på en konkurrensutsatt marknad kan betyda stora kundbortfall.

SEB skriver i sin årsredovisning att ”nya regelverk ändrar spelreglerna” och menar att det är viktigt att beakta de nya regelverken i samband med bedömningen av bankens finansiella styrka. Finansiering med längre löptider samt innehav av likviditet införs med syftet att skapa stabilitet, men det kommer också påverka bankernas finansiella balans. SEB har för avsikt att anpassa sin balansräkning för att säkerställa att man i tid uppfyller de nya regelverken (SEB 2011a). Det svenska förslaget att tidigarelägga införandet av de internationella Basel III reglerna kan komma att påverka SEB:s konkurrenskraft negativt. SEB menar att de idag ligger runt den föreslagna nivån för det kortsiktiga likviditetsmättet LCR, medan de rör sig mot att möta de föreslagna nivåerna för det långsiktiga likviditetsmättet.

4.5 Handelsbanken

Handelsbanken grundades 1871 och har idag 11 200 anställda med en verksamhet i 22 länder. De är en fullsortimentsbank för både privat- och företagskunder vars huvudsakliga marknad är i Sverige, Storbritannien, Danmark, Norge och Finland. Banken har ett strikt förhållningssätt till risker och de undviker att delta i affärer som innebär hög risk (Handelsbanken 2011a). De tillämpar en budgetlös styrning sedan 1972, då de anser att budgetar och annan långsiktig planering kan skapa oönskade beteenden och incitament (Handelsbanken 2011b).

	2011	2001
Balansomslutning Mdkr SEK	2454	1175
LCR (%)	196*	-
NSRF	-	-
ROE	14%	18%
ROA	0,5%	1%
S & P Lång	AA-	
S & P kort	A-1+	
Moody’s lång	Aa3 **(Aa2)***	
Primärkapitalrelation	14%	6%

* Handelsbankens uppskattning (Handelsbanken 2011)

** Kreditrating maj 2012

*** Kreditrating december 2011

Vi har träffat Thomas Åhman som är ställföreträdande chef för Handelsbankens Treasuryavdelning. Treasuryavdelningen är ansvarig för bankens totala finansiering och därmed den totala likviditeten. Här hanterar de all finansiering av balansräkningen, allt från löptider på en dag till evighet. På kontoret i Stockholm är de 50 personer som sköter all extern finansiering och internräntor. De har även treasuryavdelningar dels på sina hemmamarknader i Storbritannien, Danmark, Norge, och Finland och dels i Singapore, Hongkong och Shanghai. Totalt är de 80 personer som är sysselsatta inom området och det behövs menar Åhman, med en så pass stor balansräkning som Handelsbanken har.

4.5.1 Balansräkningen

	2011	Förfall <3 mån (%)	2001	Ökning %
Balansomslutning Mdkr SEK	2 455	-	1 175	108%
Tillgångar				
Kassa och tillgodohavanden	252 (10%)*	-	11	2200%
Utlåning till allmänheten	1590 (65%)*	230 (15%)	800	100%
Skulder				
Skulder till kreditinstitut	202 (8%)*	179 (87%)	220	-8%
In- och upplåning från allmänheten	725 (30%)*	685 (95%)	285	155%
Emitterade värdepapper	1140 (47%)*	440 (39%)	440	160%
Eget Kapital	95 (3,8%)*	-	48	98%
Likviditetsreserv	700	-	-	-
Högljka tillgångar (Level 1) (%)	81	-	-	-
Övriga likvida tillgångar (%)	19	-	-	-

* Procentuell andel av tillgångar

Det är utlåningen till allmänheten Åhman tycker är viktig att fokusera på då balansräkningen jämförs över åren. Vid en jämförelse av redovisningen 2001 och 2011 så togs inte upp bruttovolymer på derivat vilket innebär stora skillnader. Åhman menar att en stor del av ökningen i balansräkningen har skett i takt med att de har expanderat i de övriga nordiska länderna och Storbritannien. Handelsbanken vill växa organiskt då deras affärsmodell lägger vikt på att bevara det lokala och stora uppköp undviks för att inte riskera modellen.

4.5.2 Finansiering

Huvudsakligen finansierar sig Handelsbanken genom inlåning från allmänheten och kreditinstitut. De har en central finansavdelning som förfogar över ett flertal finansieringsprogram för marknadsfinansiering där obligationer och derivat emitteras. Att Handelsbanken vid varje tidpunkt ska ha en tillräcklig betalningsberedskap säkerställs genom en diversifierad finansiering på både marknader och i valutor samt antalet investerare. Vidare har de en matchning av förfallostrukturen på skuld- och tillgångssidan, en stor andel av stabil finansiering och en stor likviditetsbuffert bestående av kontanta medel och realiserbara tillgångar. Tack vare en god rating och stabila finanser kan Handelsbanken hålla kostnaden för upplåning låg. (Handelsbanken 2011a).

4.5.3 Likviditet och hantering av likviditetsrisker

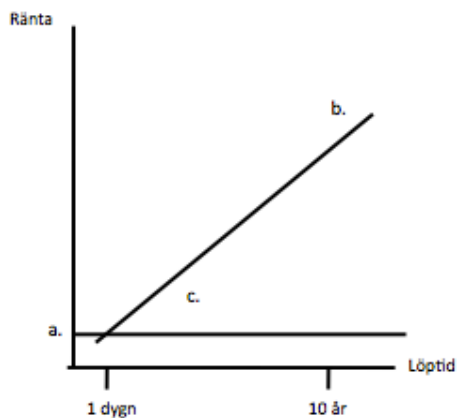
Likviditetsrisker har du alltid i en bank. Ökar du utlåningen får du ett ökat behov av inlåningen och ökar gapet får du ett ökat behov av extern finansiering, det vill säga den köpta finansieringen (Åhman).

Förutsättningen för bankens upplåningsverksamhet är att genom en begränsning av marknads- och likviditetsriskerna, främja en långsiktig och stabil vinsttillväxt. Detta görs genom att matcha kassaflöden mellan upplåning och utlåning (Handelsbanken 2011a). Åhman menar att

när likviditetsrisk diskuteras måste man utgå från en missmatchning i löptid. Det är viktigt att inte blanda ihop detta med räntebindningstid som inte spelar någon roll för likviditetsrisken. Det är den legala löptiden som definierar likviditetsrisk både på upplånings- och utlåningssidan. Om pengar lånas ut med en legal löptid på fem år och finansieras det med en legal löptid på tre månader så tar banken väldigt mycket likviditetsrisk.

Innan finanskrisen var stora delar av banksystemet väldigt kort finansierat generellt. Det fanns ingen reglering på likviditetsrisksområdet och inte någon prissättning av likviditetsrisk på marknaden, menar Åhman. Handelsbanken har varit konservativa och tidiga med att införa ett internprissättningssystem för likviditetsrisk menar Åhman. För att dessa kostnader ska tas hänsyn till av de affärsdrivande enheterna har prissättning av likviditetsrisk integrerats i internprissättningen. Kostnader som är förknippade med likviditetsrisk ska fördelas i sin helhet på de affärsdrivande enheterna utan någon form av subventionering (Handelsbanken 2011a).

Enligt Åhman så behöver inte likviditetsrisken per definition öka till följd av en ökad balansräkning utan det beror på hur banken finansierat den ökningen i balansräkningen. När banken ”går ut och köper” finansiering kan det illustreras genom en löptidskurva. Kurvan nedan visar vad man får betala för likviditet på marknaden. Ju längre ut på löptidskurvan desto dyrare borde det bli menar Åhman. Innan krisen såg kurvan ut så här (se punkt a) och idag ser den ut ungefär så här (punkt b). ”Vi kommer ifrån en värld då det inte fanns någon likviditetsreglering och de flesta bankerna finansierade sig kort”, säger Åhman. Efter krisen och de medföljande likviditetsregleringarna har alla banker tryckts in vid punkt c istället, vilket innebär en stor kostnad jämfört med innan, en kostnad som låntagarna kommer att få betala.

Anledningen till att kurvan stigit är dels en funktion av krisen som varit och krisen som är just nu, dels att likviditetsrisk inte var prissatt förut och det var mycket hävstång i marknaden. Det behövs nya likviditetsregleringar menar Åhman men är lite tveksam till hur de är uppbyggda och skrivna, då de som skrivit dem kanske inte har full insikt i hur saker ting sitter ihop.

För att anpassa verksamheten till de nya reglerna som kommer att införas under de kommande åren har Handelsbanken under de senaste åren förutom sin centraliserade finansfunktion, ökat andelen långfristig finansiering, infört internpriser som speglar likviditetsrisken samt utökat sin marknadsrapportering (Handelsbanken 2011).

4.5.4 Basel III

Bankerna har sedan länge påverkats av det nya regelverket, vilket även påverkat Handelsbanken. Det har redan varit en lång process men de svenska bankerna är i en relativt bra position i förhållande till de andra europeiska bankerna. Baselregelverket handlar förutom likviditetskrav om ett ökat kapitalkrav som innebär att bankerna måste hålla mer kapital vilket är en form av extra råvarukostnad för banken, menar Åhman. Handelsbanken som anses vara en konservativ bank har påverkats mindre än en hel del andra banker, men eftersom regelverket är långt ifrån färdigskrivet så är det svårt att veta hur de långsiktiga relationerna kommer att påverkas. För att bankerna ska få en klar syn åt vilket håll de ska gå och hur de ska anpassa sig till det nya regelverket behöver det klubbas så fort som möjligt. Det innebär stora kostnader för banken att implementera nya strategier.

Att styra en bank och en banks balansräkning är lite som att styra ett tankfartyg. De förändrar reglerna hela tiden och tror att man ska kunna köra ett tankfartyg som man kör en go-cart men det funkar inte så. Då kommer man ju köra rätt igenom kurvorna (Åhman).

Likviditetsrapporteringen i bankens årsredovisningar har genomgått en viss förbättring de senaste åren, men det saknas fortfarande parametrar som gör det möjligt att jämföra samtliga bankernas balansräkningar. Handelsbanken är positiv till att hitta en gemensam ståndpunkt mellan bankerna. Problemet ligger i att de olika bankerna har alla olika infallsvinklar och det kan vara svårt att komma överens om något som passar alla. ”En banks balansräkning är ganska komplex. Vore det inlåning från allmänheten, utlåning till allmänheten och lite extern finansiering däremellan så vore det ganska lätt men det är ju mer komplext” (Åhman).

Det positiva för kunderna med Basel III, menar Åhman, är att systemet på lång sikt blir något stabilare men det negativa är att kostnaden ökar för kunden. Handelsbankens internpriser ligger något högre än konkurrenterna i vissa fall trots att Handelsbanken har den billigaste finansieringskostnaden i många fall. Åhman menar att detta beror på att de kommit längre med regelverken men också att de har en mer konservativ syn än många av deras konkurrenter. Handelsbanken tenderar att finansiera sig lite längre än de andra vilket kan göra att internpriset ser lite annorlunda ut. Finansiering på ett år eller fem år skiljer sig mycket i pris, så en aggressiv stil kan skapa en något billigare råvara (Åhman).

Det nya regelverket innebär en enorm tröskel för nya aktörer att ta sig in på marknaden och det drabbar även de mindre bankerna i och med de höga kostnaderna för att implementera och upprätthålla nya system och strategier. ”Allt annat lika kan ju detta göra att konkurrensen bli sämre, vilken man förmodligen inte tänkt sig från början. Som stor bank kanske man skulle tycka det här är bra, men man är ju samtidigt användare och konsument själv” (Åhman).

Bankens LCR uppgick vid årsskiftet till 196 procent (Handelsbanken 2011). Åhman förklarar att LCR styrs av två parametrar; hur långt banken finansierar sig och hur likviditetsreserven ser ut. Antingen så har man en stor likviditetsreserv eller så finansierar man sig längre eller en blandning. ”Ett bra LCR-mått behöver inte visa att vi har ett bra NSFR-mått, trots att båda handlar om likviditet. Det blir två olika infallsvinklar beroende på vilken tidshorisont man pratar om” (Åhman)

4.6 Swedbank

Swedbanks verksamhet riktar sig framförallt till privatkunder samt små och medelstora företag och har rötter förankrade i de klassiska sparbankerna. Landets första sparbank bildades i Göteborg 1820 och efter sammanslagningar, förvärv och namnbyten är de idag en internationell koncern och en av Sveriges största banker. Swedbank har cirka 9,6 miljoner privatkunder och drygt 630 000 företagskunder. Deras fyra geografiska hemmamarknader är Sverige, Estland, Lettland och Litauen med 16 000 anställda (Swedbank 2011).

	2011	2001
Balansomslutning Mdkr SEK	1857	960
LCR (%)	150*	-
NSFR	-	-
ROE	12 %	15 %
ROA	0,8 %	0,8 %
S & P Lång	A+	
S & P Kort	A-1	
Primärkapitalrelation	11 %	7 %

* Swedbanks uppskattning (Swedbank 2011).

Vi träffade Gunilla Domeij Hallros och Per Åkerman. Hallros är ansvarig för treasury analytics och reporting samt koncernansvarig för likviditetsrapportering och managing. Åkerman analyserar likviditetsrisker för banken och utformar rapporteringen till myndigheterna. På enheten är de bland annat ansvariga för kapitalplanering, kapitalallokering, resultatredovisning och balansräkningsanalys. Swedbanks treasuryavdelning har ansvar för koncernens finansiering, upplåning och placering av likviditetsreserven.

4.6.1 Balansräkningen

	2011	Förfall <3mån (%)	2001	Ökning %
Balansomslutning Mdkr SEK	1857	-	960	93%
Tillgångar				
Kassa och tillgodohavanden	164 (9%)*	-	8	1950%
Utlåning till allmänheten	1211 (65%)*	109 (15%)	662	83%
Skulder				
Skulder till kreditinstitut	140 (8%)*	79 (56%)	123	14%
In- och upplåning från allmänheten	562 (30%)*	520 (93%)	247	128%
Emitterade värdepapper	782 (42%)*	115 (15%)	420	86%
Eget Kapital	98 (5,2%)*	-	37	165%
Likviditetsreserv	247	-	-	-
Högljikvida tillgångar (Level 1) (%)	75	-	-	-
Övriga likvida tillgångar (%)	25	-	-	-

* Procentuell andel av tillgångar

Genom att IFRS som var en omfattande redovisningsförändring infördes 2005 medförde detta att balansräkningen i större utsträckning bruttoredovisats jämfört med tidigare. Derivatet låg tidigare nettoredovisade vilket kan ha bidragit till ökningen som skett i balansomslutningen de senaste åren, menar Hallros. En annan orsak till större siffror är att banken numera redovisar tillgångar som tidigare inte ingått i balansräkningen. Ett exempel på det är att de redovisar försäkringsinnehavarnas rättigheter då dotterbolagen konsolideras in på ett annat sätt än tidigare.

4.6.2 Finansiering

Den största delen av Swedbanks utlåning till allmänheten består av bolån vilka finansieras främst av säkerställda obligationer. Swedbank har en inlåning på sina hemmamarknader, som tillsammans med de säkerställda obligationerna nästan täcker det totala upplåningsbehovet (Swedbank 2011).

Under de senaste åren har Swedbank finansierat sina långa tillgångar, det vill säga hypotekslånen, längre. De har ökat snittupplåningen till cirka 3,5 år från en betydligt kortare upplåning under den senaste finanskrisen. Lånen till en bostadskund är per definition 30 år långa men kan vid rörlig ränta lösas vilken dag som helst. Swedbank gör olika typer av regressionsanalyser som visar att trots kreditens ursprungliga kontraktsvillkor är på 30 år, är den endast runt 6-7 år beteendemässigt. Detta beror på orsaker som att låntagarna flyttar, skiljer sig, dör och betalar tillbaka sina lån, menar Hallros. Risken har minskat genom en förlängd upplåning som också speglar upplåningskostnaden i priset mot kund. Det innebär att vare sig en kund tar ett lån med kort eller lång räntebindning så är priset för råvaran, pengar, detsamma (Hallros, Swedbank). Förutom att ha en god likviditetshantering och finansieringsstrategi är omvärldens bild av risken i kreditportföljen en avgörande faktor för bankens möjligheter till finansiering (Swedbank 2011).

I den rådande konjunkturen finns en tydlig trend att kunderna föredrar kontosparande framför andra former av sparande. Detta har lett till att inlåningen ökat, främst på konton med fasta räntor och bestämda löptider. Banken strävar efter att marknadsupplåningen i så stor utsträckning som möjligt ska matchas mot tillgångar med motsvarande löptid (Swedbank 2011).

4.6.3 Likviditet och hantering av likviditetsrisk

För att kunna hantera likviditetsrisken är tillgången till långfristig finansiering avgörande. Swedbank har etablerat en diversifierad upplåning med hjälp av kort- respektive långfristiga upplåningsprogram på ett flertal kapitalmarknader. Genom att bygga upp och upprätthålla en likviditetsreserv minskas koncernens likviditetsrisk. När förfallet på obligationer är stora måste likviditetsreserven byggas upp för att möta förfall på kapitalmarknaderna (Swedbank 2011).

På 1980-talet var bankerna ganska välreglerade, men i början av 1990-talet gjordes en avregleringen som bidrog till att det släpptes på många mått, kassakvotkrav och krav på matchad balansräkning. Under slutet av 1990-talet och 2000-talets mitt var bankerna nästan inte reglerade alls. Hallros menar att pendeln nu har slagit fullt ut åt andra hållet istället och att banken är detaljreglerad i stor mån. På sikt tror hon på en anpassning och att en del av regleringen kommer försvinna och gå mer ihop mot en internationell reglering samt att en del rapportering tas bort.

Det pågår ett väldigt stort jobb i alla banker för att hantera likviditetsrisk. ”Likviditetsrisk ligger ju egentligen i alla system i banken” menar Åkerman och tror att de högre kraven som idag ställs från myndigheterna på bankers och finansiella instituts hantering och mätning av likviditetsrisk, kommer leda till en utveckling och på sikt ge mer effektiva mätmetoder samt hantering av likviditetsrisk.

Bankerna har idag åtminstone tre mått som de måste följa och det är LCR, NSFR och en överlevnadshorisont, enligt Hallros. Förutom de externa kraven från myndigheterna så arbetar Swedbank med flera interna mått och interna gränser för att begränsa riskerna de tar. Allt utgår från en tolerans som styrelsen har satt för hur mycket likviditetsrisk som koncernen får ta och utefter det sätts gränser. Det får inte vara för stora gap i löptid mellan tillgångar och skulder och en minsta överlevnadsnivå måste finnas. Överlevnadshorisonten är inte helt sjösatt ännu på EBA-nivå men det är något som kommer och det interna mått som styrs efter.

Vidare använder de sig av internprissättning för att styra verksamheten. Det ska synas när likviditetsrisk tas och kosta vilket kan leda till att verksamheten minskar likviditetsrisken. Eftersom Swedbank inte har något standardiserat sätt för redovisning av överlevnadsperioden så finns detta mått inte med i deras finansiella rapporter (Hallros).

4.6.4 Basel III

Swedbank menar att nya regler för bankerna är välkomna och en förutsättning för en stabilare banksektor i framtiden. Det regelverk som började införas 2004 bidrog till sänkta riskvikter på bostäder som i sin tur ledde till en kraftig kreditexpansion och skuldsättning hos hushållen. Det nya regelverket kommer att innebära strängare krav på kapital och likviditet samt att riskvikterna för bolån förväntas höjas i Sverige (Swedbank 2011).

Banken har tagit till sig de önskemål Riksbanken uttalade om bristerna i bankernas rapportering. Trots att de har kommit en god bit på vägen vad gäller transparensen har de fortfarande inte nått hela vägen beträffande kravet på att rapportera en löptidsindelad balansräkning per valuta samt en mer ingående rapportering av likviditetsbufferten. Redovisningsmässigt kommer banken behöva vara mer transparent med alla sina risker. De måste redovisa hur de tar betalt för likviditetsrisken och visa skillnaden i att låna ut till tre, fem eller tio år och hur mycket likviditetsbuffert eller reserver den typen av utlåning, inlåning eller lånelöfte kräver. Detta är inget Swedbank visar i sin redovisning idag.

Myndigheterna kräver i och med det nya regelverket att banken sätter ett pris på vad det kostar att inneha en likviditetsbuffert. Sedan måste detta pris föras vidare till de enheterna inom banken som hanterar kundflöden. Det innebär att priset på lån ökar men också att kunden får en säkrare bank (Hallros).

Banken rapporterar sedan halvårsskiftet 2011, månadsvis sitt LCR-mått till Finansinspektionen. Likviditetsreserven och LCR att fluktuerar över tiden beroende på hur förfallostrukturen för bankens emitterade värdepapper ser ut. LCR-måttet har i genomsnitt uppgått till mer än 150 procent (Swedbank 2011). De har fortfarande inte nått det långsiktiga målet, NSFR, men det är någonting som de månatligen följer och ser hur koncernen ligger till.

4.7 NORDEA

Nordea är Sveriges största bank och har cirka 11 miljoner kunder och 32 000 anställda. De är också en av Europas största fullservicebanker mätt i börsvärde, vilket reflekteras i deras vision; ”Att vara en ”Great European Bank”, erkänd för sina medarbetare, som skapar betydande värde för kunder och aktieägare”. Nordea har verksamhet på nio hemmamarknader, vilka är de nordiska länderna samt Estland, Lettland, Litauen, Polen och Ryssland (Nordea 2011).

	2011	2001
Balansomslutning Mn euro	716 204 (6390 md kr)*	241 549 (2215 mdkr)*
LCR		
NSRF		
ROE	10,6 %	11,9 %
ROA	0,4 %	0,5 %
S & P Lång	AA-	
S & P Kort	A-1+	
Moody´s lång	Aa2** (Aa3)***	
Primärkapitalrelation	10%	

* Växelkurs euro: 8,92 resp. 9,17
 ** Kreditrating maj 2012
 ***Kreditrating december 2012

Jerker Jonsson är gruppchef och analytiker och har jobbat 25 år på Nordea, och därmed följt företaget från Nordbanken i kris till den europeiska storbanken Nordea. Han är väl insatt i hur Nordea på regional och lokal nivå finansierar sina tillgångar samt hur bankens kunder påverkar det kapital som behöver sättas av.

4.7.1 Balansräkningen

	2011	Förfall < 3 mån	2001 (SEK)	Ökning %
Balansomslutning Mdr euro	716		242	338%
Tillgångar				
Kassa och tillgodohavanden	4 (0,5 %)*		3	33%
Utlåning till allmänheten	337 (47 %)*	104 (31 %)	138	145%
Skulder				
In- och upplåning från allmänheten	190 (27 %)*	173 (91 %)	83	130%
Emitterade värdepapper	180 (25 %)*	61 (34 %)	61	195%
Derivatinstrument	167 (23 %)*	8 (5 %)	-	
Eget Kapital	26 (3,6 %)*	-	12	25%
Likvida medel				
Höglivida tillgångar (Level 1)	39 %			
Övriga likvida tillgångar	61 %			

* Procentuell andel av tillgångar

Jonsson är med på att Nordea som bank är förhållandevis stor relativt landet vi bor och verkar i, lilla Sverige. ”Det har blivit en stor bank, i förhållande till Norden”, förklarar han. Det gör att det blir en viktig faktor hur organisationen fungerar och det skulle få stora konsekvenser om en bank av Nordeas storlek skulle falla.

I Nordeas årsredovisning omräknas alla balansposter i utländsk valuta till euro på balansdagen då dessa konsolideras i Nordeakoncernen. Euron försvagades under 2011 mot såväl den svenska, norska som den danska kronan, och effekten av denna förändring var att koncernens tillgångar ökade med 2 miljarder euro, vilket också skulderna gjorde (Nordea 2011).

Nordea har ett kapitalkrav på sig som är beroende av hur utlåningsportföljen ser ut kvalitetsmässigt, det vill säga hur kundernas ekonomi ser ut. Nordea har ett eget, av finansinspektionen godkänt, ratingsystem för att kunna kvalitetssätta kunden ur olika aspekter, vilket för företagskunder sker till stor del via nyckeltal. Det kapitalkrav som finns i Basel III påverkas därmed direkt av kvaliteten på kunderna, förklarar Jonsson, ”De nya reglerna ger hårdare krav på vilka kunder vi tar”. Vidare, menar Jonsson, att bankerna generellt har varit dåliga på att differentiera sin prissättning vid utlåning. Två olika riskprofiler innebär att olika mycket kapital måste avsättas vilket bör spegla priset.

”Nordeas situation på upplåningsmarknaden just nu är väldigt gynnsam eftersom det finns en stark balansräkning, intjäning och en god underliggande struktur i banken” säger Jonsson men betonar att sådant givetvis kan förändras snabbt. De banker som under 2004 och 2005 tittade ansågs som förebilder, till exempel Royal Bank of Scotland som bedömdes vara extremt välskött och högpresterande, har efter finanskrisen inte samma goda förhållanden.

Jerker Jonsson har arbetat i banken i över 25 år och skildrar Nordea då som en mer eller mindre statligt ägd bank som har få likheter med dagens Nordea. I början av 1990-talet kom krisen, driven av fastighetsspekulationen, och Nordea var en av de banker som hade det mest jobbigt. Då gungade hela Sveriges banksystem, men sedan dess, menar Jonsson, har det varit en stabil utveckling mot den position de har idag.

På tillgångssidan har Nordea långa bolån och Jonsson konstaterar att lånebeteendet ser olika ut i de länder Nordea verkar i. I Sverige lånar man mycket, och räknar med en värdestegring över tiden, vilket lett till att bankerna accepterar att belåna bostäderna högt. I Finland lånar de knappt hälften och i Danmark finansieras bostäderna oftast utanför bankerna.

4.7.2 Finansiering

Nordea har som strategi att försöka balansera sin finansiering så långt det går. Lånar kunden långt så lånar Nordea långt. Att få mindre glapp i in-, upp- och utlåning är dock en viktig del i Nordeas strategi förklarar Jonsson. En bankverksamhet kan finansieras genom lån på marknaden, men också genom den inlåning som finns i banken. Inlåning har blivit en allt viktigare parameter, säger Jonsson. Han syftar på pengar som privatpersoner och företag har på konton, främst överskottslikviditet för det sistnämnda. Konkurrenten på inlåningssidan har idag blivit lika stor som den på utlåningssidan, spekulerar Jonsson, ”det finns alltid kunder som vill låna pengar”. På inlåningssidan har, vid en återblick, bankerna ökat sitt utbud av placerings- och sparkonton för överskottslikviditet.

”När jag började på banken fanns det ungefär fyra typer av konton, det fanns ett sparkonto och tre olika fondkonton, och that’s it!” säger Jonsson. Idag finns en uppsjö av möjligheter för både privatpersoner och företag, beroende på bland annat vilken risk kunden är villig att ta. Attraktiva placeringsmöjligheter med bra räntor har blivit en viktig del för att attrahera likviditet och kapital, som bankerna sedan kan använda till utlåning. Detta sätt att finansiera sig på är ofta betydligt billigare än att gå ut på marknaden. Idag har många av de placeringsformer som finns dessutom fasta löptider där kunden binder pengarna, vilket ger stabilare finansiering för banken.

Inlåning kan inte finansiera all utlåning men det har blivit ett viktigt komplement, säger Jonsson. Inlåningens betydelse har och kommer att öka i och med de nya kapital- och likviditetskraven, eftersom det är ett naturligt sätt att finansiera sig för utlåningar fortsätter

han. Som bank vill vi ha ett helhetsperspektiv på våra kunder, vilket oftast är fördelaktigt för alla parter.

Svenska banker måste leva upp till kraven marknaden sätter för att inte få dyrare upplåning, vilket skulle drabba kunderna. För att nå upp till kraven behöver banken arbeta mer effektivt med varje kundrelation på ett differentierat sätt, vilket är möjligt främst på företagssidan. Mer selektiva val av kunder kan ge bättre riskvikter, och därmed lägre krav på stabil finansiering vilket gör det billigare för banken och i slutändan även kunderna. ”Allt handlar om effektiv kapitalhantering och rätt prissättning” (Jonsson).

4.7.3 Likviditet och hantering av likviditetsrisk

Nordeas riktlinjer anger att banken ska präglas av en konservativ hållning till likviditetsrisk genom att sträva efter en diversifierad finansiering samt att försöka skapa och behålla goda relationer för att få tillgång till marknaden. Finansieringsprogrammen skall vara både långsiktiga (inklusive säkerställda obligationer) och kortsiktiga. Totalt uppgår Nordeas likvida medel till 22 600 miljoner euro (Nordea 2011).

Den kortsiktiga likviditetsrisken höll Nordea, enligt deras årsredovisning, på en måttlig nivå under 2011. Det genomsnittliga finansieringsbehovet uppgick till -5,8 miljarder euro medan likviditetsreserven under året legat på 51-65 miljarder euro. Nordeas reserv är relativt likvid då den består uteslutande av värdepapper som är belåningsbara i centralbanken (Nordea 2011). För att mäta Nordeas strukturella likviditetsrisk används dels ett mått som anger skillnaden mellan långfristiga skulder och tillgångar. Nettobalansen av dessa två skall vara positiv, vilket innebär att stabila tillgångar ska finansieras av stabila skulder, klagör Jonsson.

4.7.4 Basel III

”Det kommer sätta sina spår, det kommer påverka.” klagör Jonsson direkt. Det finns dock en längre ledtid innan det kommer ner till den lokala arbetsplatsen, utvecklar Jonsson som jobbar på ett av kontoren i Göteborg. På regional och lokal nivå är det först nu de börjat brottas med de nya reglerna och hur de behöver arbeta för att nå dessa. Nordea uppger att de ägnat tid åt att förbereda sig för de nya regleringarna i Basel III och att implementeringen av dessa inleds 2012, men skriver inte mycket om hur de i koncernen själv ligger till i de likviditetsmått som avses mätas i Basel III (Nordea 2011).

Under 2011 införde Nordea måttet Survival horizon (överlevnadshorisont), vilket påminner om LCR. Minimnivån är 30 dagar som i Basel III och överlevnadshorisonten tar hänsyn till kassaflöden hänförliga till likviditetsreserven och risken i upplåningsbehovet samt förväntade kassaflöden från sådant som påverkar beredskapslikviditeten. Exakt hur detta mått beräknas eller var Nordea ligger idag redovisas dock inte (Nordea 2011).

Jonsson berättar efter egna upplevelser att en del EU-länder förmedlat att regleringarna i Basel III borde anses orimliga eftersom de inte gynnar marknaden och den europeiska tillväxten. Dessa länder är i regel inte emot innehållet i regleringarna, utan reagerar främst på implementeringshastigheten. Jonsson menar att trots processen redan har börjat, kanske den behöver skjutas upp något eftersom en hel del saker måste ske löpande. ”Den processen vi startar nu, borde man smetat ut över längre tid”(Jonsson).

De nya regleringarna innebär inte bara kostnader i dyrare finansiering och likviditetsreserver utan också kostnader förknippade med nya system för att kunna mäta lönsamhet och

likviditet. Nya strategier måste implementeras över hur upplåningen ska hanteras, som till exempel över vilka typer av kunder banken i större utsträckning fokuserar på och hur prissättningen ska se ut (Jonsson).

Som i många andra banker är de på Nordea eniga om att de behöver hålla sig korrekt till de nya kapital- och likviditetskrav som kommer, säger Jonsson. När likviditetsriskerna hamnat i fokus måste Nordea vara mer noggranna med vilka affärer de gör för att skapa förutsättningar att nå de krav som ställs. ”Desto bättre Nordea sköter sin verksamhet desto bättre resultat och balansräkning får banken, och desto lättare har vi att nå nuvarande och framtida kapital och likviditetskrav”, avslutar Jonsson.

5. ANALYS

5.1 Finansiell stabilitet

Känsligheten i det finansiella systemet beror både på sårbarheter i olika finansiella institutioner och banker samt sammankopplingen mellan dessa där Sverige har hög exponering både inom landet och mot utlandet. I Sverige står storbankerna för cirka 75 procent av bankmarknaden och de har därmed en avgörande roll för Sveriges finansiella stabilitet.

En av anledningarna till att bankerna vuxit är den omfattande verksamheten i utlandet. Utöver direkt verksamhet i utlandet tillkommer att bankerna lånar ut och in pengar utomlands. Detta stärker forskningens relevans i detta som säger att bankernas exponering mot andra länder tvingar dem ta hänsyn även till utvecklingen i deras ekonomier (Castrén et al 2010). Studier visar dessutom att två tredjedelar av medlemmarna i IMF har haft bankproblem de senaste 25 åren (Wagner 2007), vilket tillsammans med hög exponering mot utlandet utgör en betydande risk för den svenska ekonomin. Idag saknas internationella överenskommelser kring hur en krissituation i ett gränsöverskridande institut skall hanteras. ”Därför riskerar ett fallissemang i en svensk storbank bli svårt att hantera”, konstaterar Strandberg (FI).

Strandberg på Finansinspektionen klargör att en växande balansräkning innebär ökade vinster för bankerna, allt annat lika. Detta skapar incitament för bankernas ägare att öka balansomslutningarna genom att låna ut så mycket som möjligt för att i det korta perspektivet erhålla mycket utdelning, vilket antagligen skulle ske i en värld utan regleringar. Om banken sedan inte kan fullfölja sina åtaganden får samhället stå för notan, vilket leder till att bankerna tar högre risker eftersom de inte själva fullt ut bär kostnaderna för en eventuell krasch. Att den yttersta garanten för stabilitet är Skattebetalarna, håller även Niemeyer (RB) med om. Resonemanget ovan är något förenklat då ett extremt risktagande från bankens sida skulle sänka bankerna kreditbetyg och innebära svårigheter för dem att finansiera sig (Strandberg).

I samband med att IFRS infördes 2005 som innebar en stor redovisningsförändring för storbankerna, har balansräkningen till viss del ökat (Hallros, Swedbank). Tidigare nettoredovisades derivaten, så vid en jämförelse av redovisningen 2001 och 2011 så tog man inte upp bruttovolymer på derivat vilket innebär stora skillnader (Åhman, Handelsbanken). Bankerna tar upp detta som en orsak till att dagens balansräkningar är så mycket större än för 10 år sedan.

Andra anledningar till bankernas expansion är den starka världskonjunktur som höll i sig fram till 2007 och finanskrisen, med ett stort behov av kreditexpansion, samt att lånestrukturen har förändrats. Bankerna fokuserar idag mer på lågmarginalprodukter, som till exempel bolån, vilket har bidragit till att tillgångarna ökat drastiskt, men inte intjäningen (Sylvén, SBF).

Det svenska banksystemet är ett av de mest koncentrerade i världen. I Europa har endast Schweiz och Storbritannien större banksektor i förhållande till BNP. Koncentrationen innebär att de svenska bankerna har stora exponeringar mot varandra, att risker och oron lätt kan spridas mellan bankerna, vilket vi kunde se under finanskrisen (Strandberg, FI).

Det svenska banksystems storlek, i förhållande till landets ekonomi, talar för att en bankkris skulle ge landet större konsekvenser än vad ett land med mindre banksektor skulle få. Trots den ökade riskexpansionen är andelen som finansieras med eget kapital fortfarande på en nivå runt fyra till sex procent (RB 2011b). Trots bankernas storlek så menar Niemeyer (RB) att det finns möjlighet för Svenska staten att gå in med kapital i ett nödläge på grund av den hävstång bankernas balansräkningar besitter, och menar dessutom att vi har relativt goda statsfinansier i Sverige. Bengtsson (RB) menar att den vetenskap marknadens aktörer har om Sveriges goda förutsättningar att gå in och rädda bankerna, påverkar deras finansieringskostnader positivt. Forskning bekräftar att en banks finansieringskostnad beror mycket på hur statsfinanserna ser ut i landet som banken har sitt huvudkontor. Relaterat så visar studier av Allen & Gale (1998) att centralbankerna kan förbättra välfärden genom att tillföra likviditet för att undvika en ”bank run”. Men Wagner (2007) menar istället att tillhandahållandet av likviditet från centralbanken är ineffektivt eftersom det minskar bankernas incitament att investera i likviditet.

Förr förklarades bankernas problem av likviditeten i bankernas skulder. Avistainlåningen ökade risken för en ”bank run” vilket kan ge förödande konsekvenser även för de banker som historiskt sätt har bra betalningsförmåga. Senare studier har dock visat att detta fenomen är av mindre betydelse, då de flesta utvecklade länder idag har en så kallade insättningsgaranti (Wagner 2007). Wagner (2007) konstaterade ändå i sin forskning att banksektorn är skör och att till och med en liten minskning av den totala likviditeten kan försämra riskfördelningen och tvinga projekt med likviditetsbehov att sättas av, trots att det finns tillräckligt mycket likvida medel totalt sett.

På 1980-talet var bankerna välreglerade, men på 1990-talet släppte man på många mått, kassakvotskrav och krav på matchad balansräkning, vilket ledde till att bankerna på 2000-talets mitt nästan inte var reglerade alls. Hallros (Swedbank) menar att pendeln nu har slagit fullt ut åt andra hållet istället och att banken är detaljreglerad i stor mån. I framtiden kommer en anpassning ske och en del detaljer försvinna. Hallros tror att vi går mot en internationell reglering och att en del rapportering kommer tas bort. Forskning visar dock att bankerna tillhör en av de mest reglerade industrierna i världen och betonar att den avreglering som under 1990-talet gav något mer liberala regler idag vägs upp med en parallell ökning av tillsyn, främst av bankernas kapitaltäckning (Chortareas et al 2010).

Vid Riksbankens stresstest 2011 redovisades ett kortfristigt och ett strukturellt mått, liknande LCR och NSFR, över likviditetsrisken i de svenska bankerna. Swedbank låg bäst till och Nordea sämst till på båda måtten. De svenska bankerna har minskat sin kortfristiga likviditetsrisk genom att de ökat sina likviditetsreserver. Vidare har de minskat sin kortfristiga finansiering och sin strukturella likviditetsrisk eftersom de ökat sin stabila finansiering procentuellt mer än vad de ökat sin utlåning till allmänheten och andra illikvida tillgångar. På grund av mycket bolån och en stor del kortfristig finansiering ligger de svenska storbankerna, trots förbättringar, ändå sämre till än ett urval av europeiska banker (RB 2011b). Riksbankens mått baseras på offentlig data vilket gör att de inte är lika detaljerade som Baselkommitténs. Forskning visar att en svaghet i dessa tester är att de ofta är mekaniskt gjorda (Bandt et al. 2008), vilket skulle kunna göra Riksbankens mått mindre rättvisande.

5.2 Finansiering

Fokus har bland storbankerna gått från kort- till långsiktig finansiering, sedan finanskrisen 2007. Under krisen fick bankerna problem med att finansiera sina korta skulder, då resonemanget om att det alltid fanns pengar inte höll. Krisen tillsammans med de ny likviditetskraven har nu lagt fokus på likviditerisken vid val av finansiering.

På marknaden är i regel lång upplåning dyrare än kort upplåning vilket skapar incitament för bankerna att låna upp kort. Innan finanskrisen var stora delar av banksystemet mycket kort finansierat, eftersom det saknades regleringar och prissättning på likviditetsrisk (Åhman, Handelsbanken). Under finanskrisen fick bankerna svårt att refinansiera sina skulder, vilket påverkade främst banker med mycket kortfristig finansiering.

Det långsiktiga måttet NSFR, har tagits fram för att främja en långsiktig finansiering av bankernas tillgångar och trots att detta krav inte planeras att införas förrän 2018 så har storbankerna börjat anpassa sig redan nu. Bankerna är väl medvetna att om de inte lever upp till de nya kraven som ställs kommer det innebära dyrare upplåning på marknaden vilket i sin tur kommer gå ut över kunderna (Jonsson, Nordea). Enligt Riksbanken har bankerna både ökat andelen långfristig finansiering och förlängt löptiden på sina säkerställda obligationer. Detta är något som nämns i bankernas årsredovisning. SEB har förlängt sina säkerställda obligationer till i genomsnitt fem år, Swedbank har ökat sin snittupplåning till ungefär 3,5 år. I samband med att upplåningen har förlängts speglas upplåningskostnaden mer korrekt i priset mot kund. På det sättet spelar det ingen roll om kunden lånar med kort eller lång räntebindning, priset för råvaran, pengar är detsamma (Hallros, Swedbank).

För samtliga storbanker är in- och upplåning från allmänheten en betydande post på skuldsidan och har i regel väldigt korta löptider. Under 2011 så hade 87–93 procent av storbankernas in- och upplåning från allmänheten en förfallotid under 3 månader. Den *kontraktsmässiga löptiden* är mycket kort och de flesta gånger betalbar på anfordran (RB 2010). Denna avistainlåningen kan teoretiskt sätt plockas ut när som helst och anses legalt sätt som mycket kort finansiering (Sylvén, SBF). Den *beteendemässiga löptiden* är dock längre, vilket gör att bankerna kan betrakta en stor del av inlåningen som en relativt stabil finansieringskälla (RB 2010).

Idag har attraktiva placeringsmöjligheter genom spar- och placeringskonton med bra räntor blivit ett sätt för bankerna att attrahera likviditet och kapital. Inlåning är för banken ofta en relativt billig finansieringskälla, och placeringskontona ger banken möjlighet till mer stabil finansiering genom inlåning (Jonsson, Nordea).

Om allmänheten förlorar förtroendet för bankväsendet och alla sparare vill ta ut sina pengar i kontanter kan läget bli allvarligt då likviditeten snabbt kommer minska i bankerna (Hultkrantz et al. 2011). Även Strandberg (FI) menar att insättningsgarantin är en viktig grundsten för att allmänheten skall ha förtroende för det finansiella systemet. Han tillägger dock att liknande stöd till andra intressenter är mindre önskvärt då detta skapar incitament för osunt risktagande.

Emitterade värdepapper i form av säkerställda obligationer är en post som sedan den senaste finanskrisen, blivit en mer betydande post i bankernas balansräkning och finansieringskälla. En av förklaringarna till detta är att utlåningen till allmänheten har ökat kraftigt de senaste

åren. I och med att utgivandet av säkerställda obligationer anses som en relativt stabil finansiering, eftersom bankens långivare får ta del av låntagarnas pantbrev (Swedbank 2011), har bankerna tagit ett steg i rätt riktning. Men det ifrågasätts hur stabil den faktiskt är med tanke på att bankerna behöver säkerställa finansieringen av ett bolån flera gånger under dess löptid (RB 2010)

För bankerna blir det ohållbart att finansiera sina tillgångar i form av bolån på löptider som matchar varandra. En anledning är att bankens kostnad för att finansiera sig på så lång tid som till exempel 30 år skulle resultera i en prissättning som kunderna inte är beredda att betala (Hallros, Swedbank). Ett bolån med en kontraktsmässig löptid på till exempel 30 år, som ofta är fallet, kan vid rörlig ränta lösas vilken dag som helst. Då det historiskt sett har visat sig att hushållen inte har sina lån så länge utan snarare 6-7 år uppstår en skillnad mellan den kontraktsmässiga och den beteendemässiga löptiden (Krusin, SEB). För banker innebär detta problem vid beslut om lång eller kortfristig finansiering.

5.3 Likviditetsrisk

”Likviditet är balansräkning, likviditet är balansräkningen ur ett tidsperspektiv egentligen. Den rör sig hela tiden, och på det sättet den rör sig påverkar likviditeten och likviditetsrisken.” (Krusin, SEB)

Likviditet är ett mått på en organisations kortsiktiga betalningsförmåga, det vill säga tillgången till betalningsmedel. Förr har likviditet inte setts som ett problem, och många har sett det som en självklarhet att en bank har pengar. Under finanskrisen 2008 visade det sig att bankerna inte alltid kan räkna med att det finns pengar och att en bank kan vara solid och ha fina nyckeltal men ändå inte ha tillräckligt med likvida medel för att fullfölja sina åtaganden (Krusin, SEB).

Grundenverksamheten i en bank handlar om att låna pengar med kort löptid, och sedan låna ut med en längre löptid till ett högre pris så är likviditetsrisk inget man varken kan eller vill eliminera helt. Krusin (SEB) beskriver att bankernas affärsidé är att ta likviditetsrisk Löptidstransformering, att låna pengar med kort löptid och låna ut med längre löptid, innebär att en bankverksamhet i grunden är en instabil verksamhet, men det är också nödvändig för ett fungerande finansiellt system (Strandberg, FI).

Kärnan i likviditetsrisk är alltså att banken har för korta skulder till för långa tillgångar (Sylvén, SBF). Likviditetsriskerna ökar av att till exempel utlåning växer snabbare än inlåning, vilket ökar behovet av marknadsfinansiering och en ökad skillnad i löptid mellan in och utlåning (RB 2010). I Sverige har utlåningen ökat betydligt mer än inlåningen vilket gjort bankerna mer beroende av kapitalmarknaden. Sylvén betonar att det inte är själva storleken på balansräkningen som har mest betydelse för likviditetsrisk utan relationen mellan tillgångar och skulders löptider.

Även Åhman (Handelsbanken) betonar att likviditetsrisken inte per definition behöver öka till följd av en ökad balansräkning utan det beror på hur ökningen i balansräkningen har finansierats. Likviditetsrisk utgår från en missmatchning i löptid, vilket inte ska förväxlas med räntebindningstid som inte spelar någon roll för likviditetsrisken. Krusin på SEB menar att det behövs nya regleringar då många banker tagit för mycket risker, men tillägger att de svenska bankerna är mycket välskötta.

För att minska likviditetsriskerna behöver samtliga banker lagra större likviditetsreserver samt förlänga sin stabila finansiering. I bankernas likviditetsreserv ingår enligt finansinspektionens definition *medel som hålls för att säkra institutets kortsiktiga betalningsförmåga*. I relation till totala tillgångar har idag Handelsbanken störst likviditetsreserv följt av SEB, Swedbank och sist Nordea. För att minska relationen mellan likviditetsreserv och totala tillgångar behöver man antingen öka reserven eller minska tillgångarna (Åhman, Handelsbanken), vilket kan förklara varför en stor bank som Nordea har svårt att hålla en tillräcklig likviditetsreserv. Bankernas likviditetsreserver delas idag upp i Högljikvida tillgångar (Level 1) och övriga likvida tillgångar. Handelsbanken har högst andel högljikvida tillgångar (81 %), medan Nordea ligger sämst till med endast 39 % högljikvida tillgångar (RB 2011b).

5.4 Basel III

Storbanker och myndigheter som Riksbanken och Finansinspektionen samt Svenska Bankföreningen är alla eniga om att Basel III och de nya likviditetsregleringarna kommer innebära betydande förändringar i hela banksektorn. Sedan delar sig meningen om huruvida det är en positiv eller negativ förändring. Att det i slutändan kommer leda till en stabilare banksektor är samtliga överens om.

Storbankerna ser dock i första hand kostnader. Att finansiera sig över längre tid blir dyrare för banken likaså blir det att hålla större likviditetsreserver. Här menar Finansinspektionen att den ökade kostnaden som blir till följd av detta, till viss del vägs upp genom den kvalitetsstämpel banken får då de uppfyller LCR-kravet. En annan kostnad som är av stor betydelse är själva implementeringen av nya strategier, nya system för att mäta likviditeten med mera (Jonsson, Nordea). Dessa kostnader kommer inte bara påverka priset ut mot kund utan även vinsten på aktierna. Eftersom banken har ett avkastningskrav från sina ägare blir det med stor sannolikhet kunden som får ta dessa ökade kostnader (Krusin, SEB).

Då Basel III inte kommer införas förrän 2013 kan bankerna i nuläget välja om de vill redovisa sina likviditetsmått eller inte. De banker som väljer att redovisa sin LCR kan där med anpassa vilka uppgifter de väljer att ta med i uträkningen och på så sätt visa upp en LCR som når upp och dessutom går långt över de krav som ställs från Baselkommittén. De LCR-mått SEB, Handelsbanken och Swedbank redovisade i sin senaste årsredovisning låg alla över de LCR-mått som det amerikanska finansbolaget JP Morgan (2011) redovisade i en studie. Detta kan bero på att bankerna väljer att ta med de uppgifter som ger en hög kvot för att framstå som stabila och välmående men också att bankerna inte har fått tillräckligt tydliga krav på vad som ska ingå LCR-måttet. LCR-måttet kan vara missvisande vid jämförelse av bankerna då komplexiteten i balansräkningen försvårar framtagandet av jämförbara nyckeltal. Exakt vad bankerna ska rapportera och hur dessa mått ska definieras bör bankerna själva komma överens om, så länge måttet blir jämförbart och rättvisande menar Niemeyer (RB). Sylvén på bankföreningen bekräftar att arbete pågår för att ta fram relevanta och jämförbara nyckeltal, men att han inte kan uttala sig ytterligare i nuläget.

Rapporteringen av likviditetsrisk samt transparens är något som Riksbanken skrivit om i sina rekommendationer och att de vill se en förbättring från de svenska storbankerna. Även finansinspektionen ser problem med dagens rapportering av likviditetsrisken, då tolkningarna av definitionerna ännu skiljer sig åt i bankernas likviditetsrapportering. En vanlig orsak till att banker går i konkurs är på grund av likviditetsproblem och om detta kan motverkas genom en förbättrad likviditetsrapportering är detta av stor vikt (Niemeyer, RB). Även om de kvantitativa kraven på likviditeten ännu inte är fullt implementerade så innebär kravet på

rapportering ett fokus på likviditetsrisken och flera storbanker rapporterar idag frivilligt LCR och NSFR i sina årsredovisningar. När bankerna börjar redovisa dessa siffror skapas ett incitament att visa upp ett sunt risktagande, vilket Strandberg menar bidragit till att bankerna idag minskat sin likviditetsrisk och rapporterar ett lägre LCR än för ett år sedan.

6. SLUTSATS

Sammantaget så finns det åtskilliga sårbarheter kopplade till likviditet i de finansiella institutionerna, vilket förstärks av den starka sammankoppling som föreligger mellan bankerna i Sverige och mot utlandet. De svenska storbankerna, som relativt sätt är välkapitaliserade, tar större likviditetsrisker än ett urval europeiska banker. Likviditetsrisken är central i den finansiella stabiliteten, då en bank utan tillräcklig likviditet inte kan fullfölja sina betalningsförpliktelser och därmed fortskrida sin verksamhet.

Den svenska banksektorns expansion och nutida storlek finns svart på vitt. En jämförelse med BNP bekräftar dessutom att banksektorn vuxit snabbare än resten av ekonomin. Bankerna själva vill framställa ändrade redovisningsprinciper som en viktig orsak till de stora siffrorna trots att ökad utlåning samt expansion och uppköp utomlands sannolikt är mer framstående skäl. Förutom att banksektorn är stor, så är den koncentrerad och dessutom exponerad mot utlandet. Sverige är beroende av storbankerna, som idag har 75 procent av marknaden, och inbördes är bankerna beroende av varandra för att tillgodose det dagliga behovet av finansiering. Nordea har idag den största delen av sin verksamhet utomlands, medan övriga storbanker har en mindre del av sin verksamhet utanför Sverige. För närvarande finns inga regleringar som hanterar hur kriser i en gränsöverskridande bank ska hanteras, vilket i praktiken innebär att Sverige, som har en banksektor på över 400 procent av BNP, kan drabbas särskilt hårt av en ekonomisk kris.

Växande balansräkningar innebär högre vinster för bankerna, allt annat lika (Strandberg, FI). Bankerna har därför själva inga egna incitament att begränsa riskerna så motivationen når bankerna genom regleringar, myndigheter och marknaden. Transparens i redovisningen samt regleringar är nödvändigt för att bankerna ska hålla sina risker på en samhällsekonomiskt rimlig nivå, menar myndigheterna. Baselkommitténs två mått, LCR och NFRS, tar upp de två främsta grunderna till likviditetsrisk; likviditetsreservens storlek och skillnader i löptid. Utöver den lagliga effekten av regleringar så skapar redovisningen av dessa, incitament för bankerna att begränsa riskerna. Detta stärks ytterligare av att bankerna inte fullt ut bär konsekvenserna för en eventuell krasch. Likviditetsrisken behöver inte per definition öka till följd av en ökad balansräkning utan det beror på hur banken finansierat den ökningen i balansräkningen, dock skapar en ökad balansräkning högre krav på bankens finansiering. Redovisningen av likviditetsmåten är ännu inte fullständigt implementerade, vilket tillsammans med de frågetecken som finns gör att bankerna ogärna redovisar sina likviditetsmått. Både banker och myndigheter betonar att nyckeltalen idag inte är jämförbara.

Fokus på stabilare finansiering kostar pengar eftersom det i regel är billigare att låna upp kort än att låna upp långt. Bankerna har de senaste åren tvingats öka sin stabila finansiering, vilket ökat löptiden på bankernas finansiering samt lagt ett nytt fokus på inlåning. In- och upplåning är en betydande post i bankernas balansräkning och trots att inlåning legalt sätt kan försvinna samma dag, visar den beteendemässiga trenden att inlåning är en relativt stabil finansieringskälla som förstärks ytterligare av insättningsgarantin. Bankernas kreditrating

påverkar deras upplåningskostnad på marknaden, och är därmed också relevant för likviditetsrisken.

Kostnaden för likviditetsreserven är även den omfattande för bankerna. Likviditetsregleringen LCR uppskattas att kosta i snitt nära 12 procent av de europeiska bankernas vinster under 2012. Finansinspektionen menar dock att kostnadsökningen till viss del kan reduceras. En ökad kvalitetsstämpel kan leda till att bankerna får en bättre rating och kan finansiera verksamheten till ett bättre pris än de annars skulle göra.

Otydliga krav tillsammans med alltför komplexa och unika balansräkningar hos bankerna, gör det i nuläget omöjligt att analysera hur bankernas likviditetsrisker och likviditetshantering ser ut baserat på Basel III:s LCR-mått. Efter påtryckningar från myndigheter har transparensen ökat i storbankernas redovisning. Fokus på likviditeten har lett till att några av storbankerna redan har börjat rapportera Baselkommitténs likviditetsmått vilket nu sätter press på de resterande bankerna vad gäller likviditetsrapporteringen. Betydelsen av likviditetsrapportering är av stor vikt för att upptäcka varningsflaggor i bankernas verksamheter. Koncentrationen i det svenska banksystemet gör att problem i en bank lätt sprider sig. Det förebyggande syftet som en ökad och förbättrad likviditetsrapportering har kommer på sikt bidra till en ökad finansiell stabilitet.

Storbankerna och myndigheter är eniga om att Basel III och de nya likviditetsregleringarna behövs, men innehåll och utformandet av dessa har skapat en debatt. Att bankerna själva ser sig som välkapitaliserade och regleringarna som dyra framkommer i denna studie, men likviditetsriskernas storlek och betydelse för Sveriges finansiella stabilitet kan bankerna inte längre blunda för. Likviditetsriskerna är på agendan och nya regleringar har tagits fram vilket lett till nya incitamenten att hålla nere riskerna. Kian Abouhossein, analytiker på JP Morgan, sa förra året "Regulatoriskt fokus skiftar nu snabbt från kapital till riskfylld likviditet, vilket kommer att vara nyckeltemat för 2012". Storbankernas balansomslutningar fortsätter öka men större fokus på likviditeten har bidragit till en trend av fallande likviditetsrisker. Halvvägs in i 2012, kan vi konstatera att Abouhosseins antagande stämmer.

6.1 Förslag till fortsatt forskning

Likviditetsrisker i banker omfattar ett stor forskningsområde. Denna studie fokuserar på de stora balansräkningarnas påverkan på likviditetsrisken, och utelämnar därmed flera andra intressanta infallsvinklar. Då likviditetsreserven och löptider på tillgångar och finansiering ligger till grund för likviditetsrisk, skulle fortsatt forskning med fördel kunna gå mer djupgående i dessa två ämnen. En jämförelse mellan innehållet i europeiska bankers likviditetsreserv samt en löptidsanalys är således två förslag till fortsatt forskning. En bankverksamhet besitter även andra risker som kan kopplas till bankernas storlek. Att koppla dessa risker med den ökade balansomslutningen skulle med stor sannolikhet beröra andra delar och medföra effekter och problem för banken som inte tagits upp i denna studie. Avslutningsvis skulle det vara intressant att göra en studie längre fram i tiden, förslagsvis efter 2018 då samtliga Basel III-regleringar har implementerats. Det är först då en analys av hur regleringarna faktiskt har påverkat bankernas verksamheter.

7. REFERENSER

Vetenskapliga artiklar

Allen, F., Gale, D., (1998). Optimal financial crises. *Journal of Finance*.

Bandt, O, C. Bruneau, W. El Amri. (2008) Stress testing and corporate finance. *Journal of Financial Stability*,

Castrén, O, Déés, S, Zaher, F. (2010). Stress-testing euro area corporate default probabilities using a global macroeconomic model. *Journal of Financial Stability*,

Chortareas, G. E, Girardoneb, C, Ventouric A (2010). Bank supervision, regulation, and efficiency: Evidence from the European Union. *Journal of Financial Stability*

Nissim, D., Penman, S. (2007). Fair value accounting in the banking industry. *Center for Excellence in Accounting and Security Analysis*.

Sorge, M, Virolainen, K. (2006) A comparative analysis of macro stress-testing methodologies with application to Finland. *Journal of Financial Stability*,

Van den End, J. W & Tabbæ, M. (2009) When liquidity risk becomes a systemic issue: Empirical evidence of bank behaviour. *Journal of Financial Stability*

Wagner, W. (2007). Aggregate liquidity shortages, idiosyncratic liquidity smoothing and banking regulation. *Journal of Financial Stability*,

Böcker

Belfrage, C. A (2006). Ekomoniboken. Bonniers.

Holme, I. & Solvang, B. (1997) Forskningsmetodik- Om kvalitativa och kvantitativa metoder. Lund: Studentlitteratur

Hultkrantz, L & Tson, S, Hans (red.) (2011). Marknad & Politik. SNS Förlag. Stockholm.

Elektroniska resurser

BIS (2006), Bank for international settlements, "International Convergence of Capital Measurements and Capital Standards", juni 2006

BIS (2009), Bank for International settlements, "History of the Basel Committee and its Membership", Hämtad 17 april 2012, från: <http://www.bis.org/bcbs/history.htm>

BIS (2010), Bank for international settlements, "Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring", december 2010, hämtad 17 april 2012, från: <http://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf>

BIS (2011a), Bank for international settlements, "Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems", juni 2011, hämtad 14 maj 2012, från: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>

BIS (2011b), Bank for international settlements, ” Basel Committee on Banking Supervision reforms - Basel III, hämtad 14 maj 2012, från:
<http://www.bis.org/bcbs/basel3/b3summarytable.pdf>

Finansdepartementet (2012). ”Nya kapitaltäckningsregler”, Kommittédirektiv 2012:2012:34, Hämtat 14 maj, 2012, från:
http://www.riksdagen.se/sv/DokumentLagar/Utredningar/Kommittedirektiv/Nyakapitaltackningsregler_DIR2012;34/

Finansinspektionen (2011), hämtad den 18 maj från:
http://www.fi.se/upload/43_Utredningar/40_Skrivelser/2011/fi_pm_eba_stresstest_110715_sve.pdf

Finansinspektionen (2006), hämtad den 25 maj från:
http://www.fi.se/upload/30_Regler/10_FFFS/11_remiss/060705/likviditetsrisk.pdf

Lind, G (2005) ”Basel II – Nytt regelverk för bankkapital” *Penning- och valutapolitik 2005:2*, hämtad den 12 maj:
http://www.riksbank.se/upload/Dokument_riksbank/Kat_publicerat/Artiklar_PV/goranlind.pdf

Moody's (2012), ”Moody's takes rating actions on five Swedish banking groups; outlooks now stable”, hämtad den 25 maj från: http://www.moodys.com/research/Moodys-takes-rating-actions-on-five-Swedish-banking-groups-outlooks--PR_246412

Regeringskansliet (2011), hämtad den 10 maj från:
<http://www.regeringen.se/sb/d/15334/a/179328>

Riksgälden (2011), hämtad den 29 april 2012 från:
<https://www.riksgalden.se/sv/omriksgalden/Om-Riksgalden/>

SCB (2012), Statistiska centralbyrån, hämtad den 6 juni från:
http://www.scb.se/Pages/Product_22908.aspx

Svenska bankföreningen (2011), hämtad den 18 maj från:
<http://www.swedishbankers.se/web/bf.nsf/pages/ombank.html>

Rapporter

JP Morgan (2011), “European Banks. All eyes on funding: LCR, the next undiscounted regulatory headwind”.

Riksbanken (2001). Finansiell stabilitet 2001:2. Stockholm: Sveriges Riksbank.

Riksbanken (2010). Finansiell stabilitet 2010:2. Stockholm: Sveriges Riksbank.

Riksbanken (2011a). Finansiell stabilitet 2011:1. Stockholm: Sveriges Riksbank.

Riksbanken (2011b). Finansiell stabilitet 2011:2. Stockholm: Sveriges Riksbank.

Riksbanken (2011c). Lämplig kapitalnivå i svenska storbanker – en samhällsekonomisk analys. Stockholm: Sveriges Riksbank.

Riksbanken (2011d). Den Svenska finansmarknaden 2011. Stockholm: Sveriges Riksbank.

Riksbanken (2011e) Ordlista. Hämtad den 24 maj 2012 från:
<http://www.riksbank.se/sv/Ordlista/#R>

Lagar

FFFS 2007:1

FFFS 2007:5

Lag (2003:1223) Lagen om Säkerställda obligationer. Finansdepartementet.

Årsredovisningar

Finansinspektionen, 2011

Handelsbanken 2011, 2001

Handelsbanken 2011b, Faktabok 2011

Nordea 2011, 2001

SEB 2011, 2001

Swedbank 2011, 2001

Intervjuer

Gunilla Domeij Hallros, Per Åkerman, 23 april 2012, Stockholm, Swedbank

Peter Krusin, 24 april 2012, Stockholm, SEB

Thomas Åhman, 24 april 2012, Stockholm, Handelsbanken

Jonny Sylvén, 24 april 2012, Stockholm, Svenska Bankföreingen

Jonas Niemeyer, 26 april 2012, Göteborg, Sveriges Riksbank (telefonintervju)

Elias Bengtsson, 3 maj 2012, Göteborg, Sveriges Riksbank (telefonintervju)

Jerker Jonsson, 4 maj 2012, Göteborg, Nordea

Carl-Johan Strandberg, 21 maj 2012, Stockholm, Finansinspektionen (mailkontakt)

8. BILAGOR

Bilaga 1.

Ordlista

Avistainlåning är finansiella medel som är omedelbart tillgängliga för transaktioner, vilket innebär att kan pengarna kan tas ut när som helst.

Derivat är finansiella instrument, med ett pris som bestäms av underliggande värdepapper. Exempel på derivat är terminer, optioner och warranter (Swedbank 2011).

Finansiering innebär på kort sikt att se till så det finns tillräckligt med likvida medel för att kunna betala företagets skulder den närmaste tiden framöver. På lång sikt innebär det att ha tillräckligt med kapital för att företaget ska överleva på längre sikt. Kapital kan tillföras på olika sätt, varav olika former av lån är ett (Belfrage 2006).

Kapitaltäckningsgraden räknas fram genom att kapitalbasen divideras med de riskvägda tillgångarna (Lag 2006:1371).

K/I – tal definierar relationen mellan kostnader och intäkter och är ett av de mått som används för att mäta bankernas lönsamhet. I bankernas årsredovisningar kan kvoten räknas antingen innan eller efter kreditförluster (Aktiespararnas aktieskola 1998).

Kreditförlustnivå pengar som banken befarar eller vet att de inte kommer få tillbaka i relation till den totala utlåningen (Aktiespararnas aktieskola, 1998).

Kreditrating ges kontinuerligt av bland annat Moody's och Standard & Poor och Moody's. Kreditbetygen byggs på bland annat kreditförluster och beroendet av marknadsfinansiering men också på tillgången till statliga garantier. Forskning har visat att statliga garantier kan generera vinster för banksektorn eftersom de kan bidra till en lägre finansieringskostnad (RB 2011c).

Kreditrisk är risken för att en låntagare inte fullgör sina förpliktelser (RB 2011a).

Kärnprimärkapitalrelation är kärnprimärkapitalet i relation till riskvägda tillgångar. Kärnprimärkapital består av primärkapital reducerat för primärkapitaltillskott (RB 2011a).

Likviditet är ett mått på en organisations kortsiktiga betalningsförmåga, det vill säga tillgången till betalningsmedel. Hur likvid en tillgång är bestäms av kostnaden och tiden som krävs för att göra om tillgången till betalningsmedel (RB 2001).

Likviditetsreserv är en form av buffert som banken håller för att säkra sin kortsiktiga betalningsförmåga. I denna ingår utlåning till kreditinstitut, belåningsbara statsskuldförbindelser samt omsättningsbara värdepapper (FI 2006)

Likviditetsrisk är risken att inte kunna fullfölja sina betalningsförpliktelser utan att kostnaderna för att tillhandahålla betalningsmedel ökar avsevärt. För ett finansiellt instrument

innebär att en placering inte kan omsättas till likvida medel utan att bli värd mindre eller ingenting alls (RB 2011a).

Marknadsrisk är den förlustrisken som uppstår till följd av, för företaget, ofördelaktig utveckling på de finansiella marknaderna, huvudsakligen i räntor, aktier och valutor (RB 2011a).

Operativ risk menas här "risken för förluster till följd av icke ändamålsenliga eller misslyckade processer, mänskliga fel, felaktiga system eller externa händelser" (FI 2011a).

Primärkapitalrelation är primärkapital dividerat med riskvägda tillgångar (RB 2011a).

Riskvägda tillgångar är tillgångarna i balansräkningen och åtaganden utanför balansräkningen summerade, värderade och riskvägda enligt de reglerna om kapitaltäckning (RB 2011a).

Räntabilitet betyder avkastning på ett kapital (Wallentin, 2006)

$RE = \text{resultat efter räntekostnader} / \text{Eget kapital}$.

$RE = RT + (RT-RS)*S/E$.

(Jonsson et al, 2005)

Säkerställda obligationer är en av de huvudsakliga finansieringsformerna för bolån, och regleras av Lag (2003:1223) om Säkerställda obligationer. Kreditvärdigheten i säkerställda obligationer är högre än i traditionella obligationer, och prisskillnaden mellan dessa motiveras av skillnaden i risken. (RB 2011d).

Tier 1, primärkapital som främst utgörs av kärnprimärkapital består av det egna kapitalet efter avdrag från planerad utdelning, goodwill, vissa immateriella tillgångar, investeringar i andra finansiella företag, vissa överskott av pensionsåtaganden, vissa uppskjutna skattefordringar samt ett antal ytterligare avdragsposter (RB 2011c). Förutom detta utgörs det primära kapitalet av primärkapitaltillskott (Finansdepartementet 2012).

Tier 2, supplementärkapital består framförallt av förlagslån, vissa reserver och kapitaltillskott som godkänts av tillsynsmyndigheten (Finansdepartementet 2012).

Bilaga 2.

Intervjuunderlag, SEB, Handelsbanken, Swedbank och Nordea

- Hur ser ni på ökningen i er balansomslutning de senaste åren? Mellan 2001 och 2011 har tillgångarna gått från ca XXXX Md kr till XXXX Md kr.
- Hur tror du att balansomslutningens storlek påverkar likviditetsrisken i er bank? Tillgångarna består till en stor del av ”utlåning till allmänheten”, vilken i sin tur utgörs av bland annat bolån med långa löptider, hur finansieras detta på ett hållbart sätt?
- I vilken omfattning tror du att likviditetsrisken påverkas av de långa löptiderna, hur hanterar ni detta?
- Bör svenska banker ha högre krav på likviditeten än övriga europeiska banker?
- Behövs nya likviditetsregleringar i Sverige?
- På vilket sätt uppskattar ni att de nya likviditetsregleringarna i Basel III kommer påverka bankerna? Vad har ni gjort redan idag?
- Positivt och negativt med Basel III?
- Hur kommer er redovisning att påverkas av de nya likviditetskraven i Basel III?
- Hur har ni hanterat de eventuella brister som Riksbanken rapporterat angående svenska bankers likviditetsrapportering? Hur ser ni på kravet att rapportera mer detaljerat om likviditetsrisken?

Intervjuunderlag, Riksbanken, Finsnainspektionen och Svenska Bankföreningen

Allmänt:

- Hur ser ni på utvecklingen i de svenska storbankernas tillgångsmassa de senaste åren?
- Tror du att likviditetsriskerna i de fyra storbankerna förändrats i takt med de ökade balansomslutningarna? Hur har likviditetsriskerna förändrats de senaste åren?
- I vilken omfattning tror du att likviditetsrisken påverkas av de långa löptiderna, hur hanterar bankerna detta?
- Bör svenska banker ha högre krav på likviditeten än övriga europeiska banker?
- På vilket sätt uppskattar ni att de nya likviditetsregleringarna i Basel III kommer påverka bankerna? Hur ser förberedelserna ut?
- Positivt och negativt med Basel III?
- Behövs nya likviditetsregleringar i Sverige?

Riksbanken:

- Hur ser du på att den svenska banksektorn är så stor i förhållande till landets storlek jämfört med de flesta andra länder i Europa? Risker med en stor banksektor?
- Hur tror du att Sverige skulle påverkas av en bankkris? Vilka möjligheter har staten att gå in och hjälpa till med tanke på bankernas storlek? Risker? Konsekvenser?

Finansinspektionen:

- Hur ser du på att den svenska banksektorn är så stor i förhållande till landets storlek jämfört med de flesta andra länder i Europa? Risker med en stor banksektor?
- Vilka brister ser ni främst i de svenska storbankernas likviditetsrapportering? Hur hanterar ni detta?

Svenska bankföreningen:

- Riksbanken har rekommenderat att bankerna via Bankföreningen borde komma överens om relevanta och jämförbara nyckeltal och likviditetsmått för offentlig redovisning (Rapport över Finansiell stabilitet 2011; överväganden och rekommendationer), hur arbetar ni med detta?

Bilaga 3

Tidplan för implementering av Basel III

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kärnprimärkapitalkrav	Gradvis implementering, 3,5%	Gradvis implementering, 4%	Slutlig implementering, 4,5%				
Primärkapitalkrav	Gradvis implementering, 4,5%	Gradvis implementering, 5,5%	Slutlig implementering, 6,0%				
Totalt kapitalkrav	Slutlig implementering, 8,0%						
Kapitalkonservningsbuffert				Gradvis implementering, 0,625%	Gradvis implementering, 1,25%	Gradvis implementering, 1,875%	Slutlig implementering, 2,5%
Bruttosoliditet	Observation	Observation	Offentlig publicering			Slutlig implementering	
LCR	Observation	Observation	Slutlig implementering				
NSFR	Observation	Observation	Observation	Observation	Observation	Slutlig implementering	

Källa: RB (2010)